

PARAPLEGIJA i MI

GLASILO SAVEZA - Godina II - novembar 2015. - Broj 5

AKTUELNO IZ SAVEZA
PARAPLEGIJA I OBRAZOVANJE
BARIJERE - PRISTUPAČNOST
VJEŽBE ZA PARAPLEGIČARE
INTERVJU
SPORT

Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine

“PARAPLEGIJA i MI”

Informativno glasilo –
časopis Saveza paraplegičara
Federacije Bosne i Hercegovine

Izdavač

Savez paraplegičara i
oboljelih od dječje paralize
Federacije Bosne i Hercegovine
Zmaja od Bosne br. 78
71000 Sarajevo
Telefon / fax: 710-445 / 710-446
E-mail: savez@paraplegicari.org
Web: www.paraplegicari.org

Glavni i odgovorni urednik
Elvira Bešlija

Redakcija

Elvira Bešlija, prof. dr. Mirsad Muftić,
Mirjana Dizdarević, Mirsad Đulbić,
Mirsad Imamović

Stalni saradnik
Prof. dr. Emir Fejzić, dipl. ing. arh.

Lektura

Ena Begović-Sokolija

Naslovna strana
Mirsad Imamović

Dizajn i prijelom
Mahir Sokolija

Štampa
“Dobra knjiga”, Sarajevo

ISSN
2303-5870

Tiraž
1000 primjeraka

Časopis je besplatan.

Glasilo je realizirano kao projekt
koji finansira “Lutrija BiH”,
posredstvom Ministarstva rada i socijalne
politike Federacije Bosne i Hercegovine.

Sarajevo, novembar 2015. godine

Sadržaj

Riječ glavnog urednika 2

IZ SAVEZA

Mostar – Sastanak s institucijama vlasti u
Hercegovačko-neretvanskom kantonu 3
Zenica – Društveni izlet u Travnik 4
Tuzla – Međunarodna drinska regata za osobe s invaliditetom 5
Zenica – Svečanost u Udruženju paraplegičara i
oboljelih od dječje paralize 7

PRAVILNIK

Oslobađanje od naplate na autocestama, brzim cestama i
objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine 9

OBRAZOVANJE

Obrazovanje osoba s invaliditetom 11
Iskustva / primjeri iz udruženja – članica Saveza 15
Umjesto zaključka 19

REHABILITACIJA

Vježbe za osobe s paraplegijom 20

BARIJERE – PRISTUPAČNOST

Prostorne barijere kroz historiju 27
Prilagodimo pristup stambenom prostoru 34
Pristupačnost objektima zdravstvenih ustanova
u Gradu Zenici 40

IZ REGIJE

Skupština Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti 42

INTERVJU

Ninić Bojan: Ravnopravnost u društvu
kao podsticaj za borbu i uspjeh 43

SPORT

11. Sportske igre paraplegičara i oboljelih
od dječje paralize Zeničko-dobojskog kantona 49
Peto međukontonalno natjecanje paraplegičara i
oboljelih od dječje paralize 51
Atletsko takmičenje paraplegičara i tetraplegičara u Sloveniji 53
23. republičke sportske igre
paraplegičara i kvadriplegičara Srbije 55

Igraj za sretne dane

TVBINGO **SuperLOTO*** **Loto[®] 5/39** **Srećke***

Riječ urednika

Poštovani čitaoci, nastavljamo naš rad na informiranju članova Saveza, kao i svih zainteresiranih, o radu Saveza, odnosno radu njegovih članica, o temama koje se odnose na osobe sa stanjem paraplegija i dječije paralize, pišući o našim problemima ali i dostignutim uspješnim rezultatima u raznim oblastima življenja i rada. Tu misiju informiranja obavljamo putem vašeg i našeg časopisa "PARAPLEGIJA i MI".

Časopis je informativno glasilo Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine, koji je i njegov izdavač.

Stigli smo i do petog broja koji upravo čitate. Peti broj informativnog glasila "PARAPLEGIJA i MI" zapravo je drugi ciklus izдавanja časopisa s obzirom na to da se objavljuje kvartalno – svaka tri mjeseca.

Zadovoljstvo nam je što su naša prva četiri broja dobila pozitivne ocjene od velikog broja naših čitalaca, sa invaliditetom i bez njega, koji su imali priliku doći do časopisa, a među njima i od osoba iz novinarske profesije. Trudimo se, i trudit ćemo se i ubuduće, da održimo i još poboljšamo kvalitet, prvenstveno sadržajno ali i s estetsko-tehničkog aspekta.

Časopis se besplatno distribuira svim našim članovima, drugim udruženjima i savezima osoba s invaliditetom, institucijama i ustanovama u Bosni i Hercegovini, kao i srodnim, prijateljskim, organizacijama osoba s invaliditetom u našoj regiji.

Od samog početka postavili smo sebi zadatak, koliko je to moguće, da svaki broj časopisa ima svoju "glavnu / udarnu" temu uz stalne rubrike – vijesti iz Saveza, kolumna prof. dr. sci. Mirsada Muftića, arhitektonske barijere, intervju i sport, ali i druge sadržaje shodno potrebi i mogućnostima.

U ovom broju željeli smo da glavna tema bude obrazovanje osoba sa stanjem paraplegije. Ovome se u javnosti posvećuje prilično malo pažnje, jer je u fokusu kako javnosti tako i nadležnih vlasti i institucija uglavnom problem obrazovanja osoba s invaliditetom koje imaju senzorske i intelektualne poteškoće i probleme. Pokušali smo elaborirati temu obrazovanja osoba sa stanjem paraplegije, odnosno probleme na koje nailaze u želji da se obrazuju. Vi ćete, nakon čitanja, procijeniti jesmo li u tome uspjeli.

Poštovani čitaoci, u ovom broju prezentiramo vam i zanimljiv sadržaj koji se odnosi na naplatu korištenja autoputeva u Federaciji Bosne i Hercegovine, odnosno na pravo na besplatno korištenje autoputeva – oslobađanje od naplate cestarine – za osobe s invaliditetom, za fizička i pravna lica, a na osnovu Pravilnika o sistemu naplate cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine, objavljenom u julu ove godine.

Također, u ovom broju prvi put nema klasične kolumnne profesora dr. sci. Mirsada Muftića. Umjesto kolumnne donosimo zanimljiv sadržaj koji je pripremio profesor Muftić – vježbe za osobe s

paraplegijom koje se mogu izvoditi samostalno u invalidskim kolicima prikazane na fotografijama uz tekstualno pojašnjenje.

Intervju je naša stalna rubrika, a u ovom broju upoznat ćete se s Bojanom Ninićem, uspješnim mladićem koji je od svoje sedamnaeste godine u invalidskim kolicima.

Jedan od najvećih problema za osobe sa stanjem paraplegije su arhitektonske barijere. U ovom broju možete pročitati tri članka o tome: "Historija arhitektonskih barijera" profesora dr. Emira Fejzića, dipl. ing. arhitekture, "Prilagođavanje stambenih objekata za osobe koja koriste invalidska kolica" i "Pristupačnost zdravstvenih ustanova u Zenici".

Ostali sadržaj donose vijesti / aktuelnosti iz Saveza o aktivnostima udruženja-članica Saveza i o sportskim događajima na kojima su učestvovali takmičari iz naših udruženja-članica Saveza, s postignutim veoma dobrim rezultatima.

U želji da ne obrađujemo samo lokalne-domaće događaje i ovaj put donosimo sadržaj iz drugih država, ovog puta iz regije – sažetak sa Skupštine Balkanske nezavisne mreže iz oblasti invalidnosti.

Nadamo se da ćete biti zadovoljni i petim brojem časopisa "PARAPLEGIJA i MI" i da će svako od vas pronaći dio sadržaja koji će mu biti zanimljiv i koristan, a redakcija će se truditi da i naredni brojevi časopisa budu sadržajno kvalitetni, na obostrano zadovoljstvo.

*Glavni i odgovorni urednik:
Elvira Bešlija*

Sastanak s institucijama vlasti u Hercegovačko-neretvanskom kantonu

Razgovor s predstavnicima institucija vlasti Hercegovačko-neretvanskog kantona o Implementaciji UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini

Savez paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine i Udruženje slijepih Kantona Sarajevo u okviru projekta "IN" – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini održali su sastanak s predstavnicima institucija vlasti u Hercegovačko-neretvanskom kantonu 8. oktobra 2015. godine u prostorijama Gradske uprave u Mostaru.

Cilj sastanka bio je upoznavanje predstavnika institucija vlasti s aktivnostima provođenim u okviru projekta "IN". Predstavljena je analiza usklađenosti zakona u Bosni i Hercegovini s UN Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Sastanku su prisustvovali predstavnici Grada Mostara, Ministarstva zdravstva HNŽ, Ministarstva za pristupačnost u HNŽ, Ministarstva graditeljstva i prostornog

uređenja HNŽ, Ministarstva obrazovanja HNK, Centra za socijalni rad Mostar, predstavnici koalicije OSI "Zajedno smo jači" iz HNK, kao i predstavnici medija.

U svom izlaganju Fikret Zuković, direktor Udruženja slijepih Kantona Sarajevo, istakao je da je analiza pokazala izuzetno nizak stepen implementacije Konvencije, zbog čega je položaj osoba s invaliditetom i njihovih organizacija sve teži.

Gospođa Jasna Rebac, predsjednica koalicije osoba s invaliditetom "Zajedno smo jači", govorila je, između ostalog, o programu MyRighta iz Švedske koji realizira nacionalni program za osobe s invaliditetom, o značaju i ulozi koalicije osoba s invaliditetom "Zajedno smo jači" te o problemima u vezi s usvajanjem Lokalnog akcionog plana u Hercegovačko-neretvanskom kantonu.

Učesnici sastanka podržali su sve aktivnosti u okviru projekata koji imaju za cilj unapređenje statusa

osoba s invaliditetom u Hercegovačko-neretvanskom kantonu te su obećali da će se angažirati u okviru svojih resora na primjeni prijedloga koji imaju za cilj implementaciju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Sastanak je bio dio aktivnosti u sklopu projekta "IN" – Implementacija UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u BiH, koji Helsinški parlament građana Banja Luka provodi s partnerskim organizacijama: Savez paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine i Udruženje slijepih Kantona Sarajevo iz bosanskohercegovačkog entiteta Federacija Bosne i Hercegovine te Organizacija amputiraca "UDAS" i Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima iz bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska, a koji finansira Evropska unija.

Društveni izlet u Travnik

U sklopu redovnih aktivnosti Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica 22. jula 2015. godine organiziralo je izlet u Travnik za članove Udruženja.

Nakon dolaska u Travnik 55 članova Udruženja s pratilocima, prva destinacija bila je kafa na Plavoj vodi u

Da bi izlet bio što sadržajniji te da bismo se upoznali sa samom historijom grada, angažiran je turistički vodič koji nam je kroz šetnju Travnikom prezentirao dosta informacija o "muzeju pod vedrim nebom", kako nekada nazivaju Travnik.

Nakon kafe krenuli smo u obilazak grada. Saznali smo mnogo o Starom gradu i Elći

Ibrahim-pašinoj medresi a zatim smo posjetili jednu od najvažnijih znamenitost grada – Šarenu džamiju, znanu i pod nazivom Sulejmanija, koju ju je izgradio Sulejman-paša Skopljak.

Poslije toga smo se zaustavili kod rodne kuće nobelovca Ivo Andrića. Upoznati samo s radom Zavičajnog muzeja Travnik, a nakon toga laganom šetnjom uz Lašvu stigli smo do Franjevačke gimnazije, jedne od najstarijih u Bosni i Hercegovini. Ručak i druženje za članove Udruženja bili su

organizirani u restoranu "Konak", koji je proglašen nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Nažalost, zbog vremenskih uvjeta (velikih vrućina) bili smo primorani skratiti obilazak grada i gradskih znamenitosti. Ipak smo proveli ugodno vrijeme, a i povratak u Zenicu uredno je protekao. Sama organizacija i aktivnosti oko izleta prošli su bez posebnih problema, uz zalaganje Upravnog odbora Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica.

Ispred kuće u kojoj se rodio nobelovac Ivo Andrić

Predah u čaršiji

Međunarodna drinska regata za osobe s invaliditetom

Ekipa Udruženja tetraplegičara, paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Tuzla u izuzetno dinamičnoj i teškoj trci zauzela je prvo mjesto

U sklopu prekogranične saradnje pod nazivom "Drina nas spaja" 25. i 26. jula 2015. godine održana je "Međunarodna drinska regata za osobe s invaliditetom" u organizaciji beogradskog Sportsko-rekreativnog udruženja osoba s invaliditetom "Sve je moguće", a u saradnji s općinama Ljubovija (Srbija) i Bratunac (Bosna i Hercegovina), turističkim organizacijama Ljubovija i Bratunac, rafting klubom "Drinska regata" i Etno selom – Vrhopolje (Ljubovija), uz prisustvo oko 160 učesnika, osoba s invaliditetom i njihovih pratilaca, iz Srbije i država iz okruženja. Podršku i doprinos ovoj manifestaciji, jedinstvenoj u svijetu, svojim učešćem u takmičenju dao je i Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije.

U okviru programskih aktivnosti saradnje s nevladinim

Tuzlanska ekipa spremna za regatu

organizacijama na međunarodnom, državnom i lokalnom nivou, kao predstavnik Bosne i Hercegovine na ovoj međunarodnoj manifestaciji koja se održava na rijeci Drini učestvovalo je naše Udruženje sa svojom ekipom.

Tuzlaci – ponovo prvaci

Ekipa Udruženja tetraplegičara, paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Tuzla, koju su sačinjavali Fikreta Hasanović, Sumbila Smajlović i Mehmed Ajdaslić, s ostalim članovima posade (ukupno šest članova sa ‘skiperom’ – profesionalnim upravljačem i vođom čamca), u izuzetno dinamičnoj i teškoj trci zauzela je prvo mjesto i osvojila “Zlatni pehar”.

Bila je to veoma zanimljiva “rafting trka” u kojoj je ekipa našeg Udruženja dostoјno predstavila Bosnu i Hercegovinu na ovoj međunarodnoj manifestaciji, a što potvrđuje i “Zlatni pehar” za osvojeno prvo mjesto.

Ovo je druga “Međunarodna drinska regata za osobe s invaliditetom” u rafting veslanju za osobe s invaliditetom, a naša ekipa, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, pobjednik je oba takmičenja – prošlogodišnjeg i ovogodišnjeg – tako da sada dva pobjednička “Zlatna pehara” krase vitrine našeg Udruženja u Tuzli.

Manifestacija je trajala dva dana, a plovidba i trka Drinom vozila se

Predstavnici Bosne i Hercegovine, ekipa iz Tuzle, pobjednici Drinske regate

između Etno sela “Vrhpolje” (općina Ljubovija, Srbija) i “Rajske plaže” (općina Bratunac, Bosna i Hercegovina).

Simbolika ove manifestacije obilježena je ispod mosta na Drini, gdje su svi učesnici regate spojili svojim čamcima dvije obale međunarodne rijeke Drine i uz gromoglasan pozdrav poslali poruku priateljstva i mira.

Cilj ove manifestacije jeste afirmacija ravnopravnosti i tolerancije među ljudima, bez obzira na invaliditet, kvalitetan način provođenja slobodnog vremena u prirodi, podsticaj turizma za sve i stvaranje zdravih stilova života.

Milada Lazić, predsjednica Udruženja “Sve je moguće”,

glavnog organizatora ove manifestacije, istakla je značaj trke u raftingu, navodeći da ove godine prvi put u takmičenju učestvuje i Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Republike Srbije. Također, istakla da su svi učesnici u trci pobjednici i dodala da se nuda kako će ih sljedeće godine biti dvostruko više. Lazić je poručila da se samo zajedno možemo izboriti za poboljšanje uvjeta života osoba s invaliditetom.

Rafting manifestacija završena je u večernjim satima kampaniranjem u prirodi, uz druženje sa “stariim” i novim prijateljima u prijatnoj atmosferi uz prigodnu muziku.

Svečanost u Udruženju paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica

U sali Doma penzionera u Zenici 12. septembra 2015. godine održano je svečano obilježavanje jubileja povodom 35 godina postojanja i rada Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica postoji od 1. septembra 1980. godine a iza sebe ima tradiciju i zabilježene uspjehe u domenu aktivne inkluzije osoba s invaliditetom ali i u borbi za prava osoba s invaliditetom.

Dobitnici priznanja povodom proslave jubileja – 35 godina postojanja i rada Udruženja Zenica

Gosti na obilježavanju jubileja – 35 godina postojanja i rada Udruženja Zenica

Obraćanje Elvire Bešlić gostima na svečanosti povodom 35 godina postojanja i rada Udruženja Zenica

Svečanost je otvorila Emilia Batarilo, predsjednica Skupštine Udruženja, prigodnim obraćanjem prisutnima.

Mirsad Đulbić, dugogodišnji predsjednik Udruženja, ukratko je upoznao goste i članove s historijatom Udruženja.

Harun Aliefendić, aktuelni predsjednik Udruženja, kroz prezentaciju predstavio je najvažnije uspjehe i aktivnosti koje su Udruženje i njegovi članovi imali u posljednjih pet godina.

Prisutnima su se obratili i gosti jubileja – Elvira Bešlić, generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine, i Edib Skulić, predsjednik Udruženja paraplegičara Dobojski Jug, te predstavnici srodnih organizacija koje okupljaju osobe s invaliditetom u Zenici.

Kao i prigodom ranijih godišnjica, Udruženje je zahvalilo pojedincima i kolektivima koji su učestvovali ali i pomagali sve aktivnosti

koje je Udruženje provodilo kroz prethodni period.

Prigodnim priznanjima i novčanim nagradama zahvalili su i članovima za njihov dugogodišnji rad i doprinos u Udruženju.

Plakete su dodijeljene i drugim kolektivima i pojedincima koji su značajno pomogli uspješnom radu Udruženja u proteklom periodu, među kojima je i RTV Zenica.

Uspješan rad zeničkog Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize pohvalile su kolege iz Udruženja gluhih i nagnuhih te iz Udruženja slijepih i slabovidnih osoba iz Zenice, Udruženja paraplegičara Dobojski Jug, kao i iz krovne organizacije Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine koji su ovom prilikom uručili prigodne poklone povodom trideset petog rođendana.

Uz obilježavanje tridesetpetogodišnjice postojanja Udruženja i kratke prezентacije historijata Udruženja željeli smo i ovom prilikom ukazati da osobe s invaliditetom zaslužuju mnogo više od onog što im se danas u društvu pruža i omogućava, odnosno da se ova populacija i daleže nalazi na margini društvenog i političkog života, što se pokazalo i ovom prilikom, s obzirom na to da je na proslavi trideset pet godina postojanja Udruženja bilo primjetno odsustvo predstavnika vlasti i nadležnih institucija.

Obilježavanje jubileja proteklo je u ugodnoj i dostojanstvenoj atmosferi na zadovoljstvo svih prisutnih.

Oslobađanje od naplate na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine

Pravo na besplatno korištenje autoceste ostvaruje se na osnovu Pravilnika o sistemu naplate cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Federalno ministarstvo prometa i komunikacija na osnovu člana 110. stav 1. alineja 13. Zakona o cestama Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 12/10, 16/10-isp i 66/13) donijelo je Pravilnik o sistemu naplate cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br. 53/2015).

Pravilnikom se utvrđuje postupak obavljanja poslova naplate posebne naknade koja se može uvesti za upotrebu autoceste, brze ceste ili pojedinih objekata na javnoj cesti, ako na istom pravcu postoji alternativna javna cesta sa savremenim

kolovozom. Pravilnikom se definira i klasifikacija vozila i oslobađanje od plaćanja cestarine fizičkih i pravnih lica – Član 1. Pravilnika.

Oslobađanja od plaćanja cestarine

Vozila invalidnih lica sa 80% ili više procenata tjelesnog oštećenja, odnosno lica kod kojih postoji tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu invalidnost donjih ekstremiteta od 60% ili više oslobođena su plaćanja cestarine. Ovo oslobađanje plaćanja cestarine odnosi se samo na fizička lica za jedno vozilo u vlasništvu tog lica i to samo za vozila I kategorije – Član 7. Pravilnika, tačka e).

Postupak oslobađanja od plaćanja cestarine

Pravna i fizička lica za ostvarenje prava na oslobađanje od plaćanja cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine, upravitelju podnose zahtjev koji treba da sadrži:

- **za vozila invalida:** zahtjev za oslobađanje od plaćanja cestarine, ovjerenu kopiju Rješenja nadležnog organa o procentu tjelesnog oštećenja (s revizionom klauzulom pravosnažnosti), ovjerenu kopiju vozačke dozvole, ovjerenu kopiju saobraćajne dozvole ili ovjerenu potvrdu

Moderni autoput – sigurniji saobraćaj

o registraciji vozila ili ovjerenu potvrdu o vlasništvu vozila – Član 8. Pravilnika, stav 1, tačka a).

- za vozila udruženja osoba s invaliditetom: ovjerene kopije Rješenja resornog ministarstva ili Rješenja o upisu u sudski registar, obavlještenje o razvrstavanju poslovnog i drugog subjekta prema djelatnosti, ovjerenu kopiju saobraćajne dozvole ili ovjerenu potvrdu o registraciji vozila ili ovjerenu potvrdu o vlasništvu vozila – Član 8. Pravilnika, stav 1, tačka b).

Rješenje o oslobođanju od plaćanja cestarine

Na osnovu dostavljene dokumentacije iz člana 8. ovog Pravilnika, upravitelj izdaje Rješenje o

oslobađanju od plaćanja cestarine na autocestama, brzim cestama i objektima s naplatom u Federaciji Bosne i Hercegovine i to u trajanju od godine dana od dana donošenja Rješenja – Član 9. Pravilnika, stav 1.

Naplata cestarine – zatvoreni sistem naplate

Postupak obavljanja poslova naplate cestarine u zatvorenom sistemu naplate obavlja se na sljedeći način:

- na ulaznoj naplatnoj stanici korisnik ulazi u ulazni trak, uzima magnetnu karticu iz uređaja za magnetne kartice, rampa se nakon uzimanja kartice automatski podiže i omogućava korisniku ulaz na autocestu ili brzu cestu – Član 10, tačka a).

- po dolasku vozila na naplatno mjesto blagajniku treba predati ulaznu magnetnu karticu i predočiti važeće Rješenje za vozilo oslobođeno od plaćanja cestarine, uz kopiju lične karte, a blagajnik će kontrolirati registracijsku oznaku vozila i osnovu oslobađanja te u istu PC blagajnu upisati osnovu oslobađanja i registarsku oznaku vozila, a predočeno Rješenje o oslobođanju cestarine vratiti vlasniku – Član 11, tačka b).

Također, upravitelj (JP Autoceste FBiH) ima pravo da u roku tri mjeseca preispita sva izdata Rješenja o oslobođanju od plaćanja cestarine a ona koja nisu u skladu s Pravilnikom stavi van snage – Član 14. Pravilnika.

Obrazovanje osoba s invaliditetom

Postojeći propisi nedvosmisleno zabranjuju sve oblike diskriminacije na osnovu invalidnosti, naglašavajući pravo svakog djeteta, mladih osoba i svih ostalih koji to žele i mogu na odgoj i obrazovanje pod jednakim uvjetima.

Uvod

Obrazovanje je jedan od osnovnih stupova demokratskog društva. Izostanak ili bilo kakva manjkavost tog važnog i djelotvornog elementa društvenog razvoja dovodi u pitanje samu demokratiju, njezina načela i rezultate na brojnim nivoima. Ljudska prava i aktivno sudjelovanje građana u obrazovnom sistemu čini društvo pluralističkim, aktivnim, inkluzivnim i otvorenim, a njegove građane i građanke odgovornim i punopravnim članovima zajednice, sposobnim donositi promišljene odluke o pitanjima od važnosti za društvo u kojem žive i djeluju.

Društvo bez obrazovanja ide ka samouništenju, što se može slikovito opisati čuvenim Sokratovim navodom: *“Ako u Atini ne bude krojača, Atinjani će hodati goli. Ako u Atini ne bude obućara, Atinjani će hodati bosi. Ne bude li u Atini učitelja / obrazovanja, neće biti ni Atinjana.”*

Obrazovanje osoba s invaliditetom

U sklopu sistema obrazovanja posebno mjesto zauzima obrazovanje osoba s invaliditetom i to iz više razloga. Obrazovanje osoba s invaliditetom predstavlja značajno civilizacijsko i demokratsko ljudsko pravo i jedan je od važnih faktora resocijalizacije, odnosno inkluzije osoba s invaliditetom u društvenu zajednicu kojoj pripadaju.

U našoj državi obrazovanje je, u principu, sistemski i pravno regulirano kao i u većini civiliziranih i demokratskih država, mada je zbog političkog ustrojstva države i sistem obrazovanja veoma komplikiran, neujednačen i ne pruža punu ravnopravnost svim građanima shodno ustavnim odredbama o pravu na obrazovanje.

Jedan od najvećih problema obrazovanja u Bosni i Hercegovini je obrazovanje osoba s invaliditetom.

Formalno-pravno taj segment obrazovanja zakonski je reguliran, ali u

praksi se to ne provodi ili se provodi u vrlo malom obimu i nekvalitetno.

Faktički, obrazovanje osoba s invaliditetom u praksi nije ni blizu sistemskog rješenja. Obrazovanje / školovanje osoba s invaliditetom veoma je kompleksno i ima više aspekata koji uzrokuju i različita rješenja problema obrazovanja, ovisno o više faktora, a ponajviše ovisi o obliku invaliditeta i spremnosti nadležnih institucija da sistemski pristupe adekvatnom rješavanju pitanja obrazovanja za osobe s invaliditetom i otklanjanju svih prepreka koje onemogućavaju ravnopravno učešće osoba s invaliditetom u oblasti obrazovanja.

Šta je inkluzija?

U traganju za odgovorom na pitanje: šta je inkluzija?, stručan odgovor bi bio: “Pojam inkluzije ima porijeklo u latinskom jeziku, a predstavlja izvedenicu koja znači uključivanje, uključenost,

Ministarstva obrazovanja nisu planirala sredstva neophodna za osoblje u razredu koje pruža podršku djeci s invaliditetom. Nastavno osoblje nije dovoljno obučeno za rad s ovom djecom i u prvim susretima nastaju traumatične situacije za dijete, nastavnika i ostale učenike u razredu.

obuhvaćanje i podrazumijevanje. U pojmovnom smislu riječi "include" (engl.) znači biti dijelom nečega, biti obuhvaćen cjelinom."

U oblasti obrazovanja inkluzivno obrazovanje predstavlja: "Obrazovni sistem koji odgovara na sve potrebe učenika i kao takav kontinuirano radi na poboljšanju učešća i eliminaciji isključenosti iz svih aspekata školovanja i to na način da se nijedan učenik ne osjeća drugačijim od bilo kojeg drugog i koji osigurava rezultate" (Škrtić, T.M. (1991), Booth, T. (2000), Byers, R. (2004), Singal, N. (2007), odnosno znači da: "... Škole trebaju pribaviti svu djecu bez obzira na njihove fizičke, intelektualne, socijalne, emocionalne, jezičke ili druge osobine."

Nedvosmisleno se nameće zaključak da je od samog odgovora na spomenuto pitanje mnogo važnija činjenica koja ističe da je način razumijevanja inkluzije, pa tako i sam odgovor na postavljeno pitanje, uvjetovan kontekstom u kojem se inkluzija posmatra, odnosno aspektom ili pristupom koji se koristi.

U skladu s tim, inkluziju u najopćenitijem smislu možemo razumijevati kao ljudsko pravo. Naime, brojni su relevantni međunarodni dokumenti koji su inkluziju, odnosno ono što ona promovira i zagovara, definirali kao osnovno i neotuđivo pravo svakog čovjeka.

Zajedničko većini ovih dokumenata jeste isticanje kvalitetnog

obrazovanja kao neotuđivog prava svakog djeteta, mlade i odrasle osobe i temeljnog uvjeta društvene uključenosti.

Prvi i osnovni opći princip inkluzivnog obrazovanja jeste pružanje jednakih šansi svima: svaka dijete ima neotuđivo pravo na obrazovanje i nijedno dijete se ne smije isključiti iz školovanja.

Institucije koje implementiraju postojeće zakone o inkluzivnom obrazovanju ne daju dovoljno informacija o implementaciji inkluzivnog obrazovanja u praksi. Ministarstva obrazovanja nisu planirala sredstva neophodna za osoblje u razredu koje pruža podršku djeci s invaliditetom. Nastavno osoblje nije dovoljno obučeno za rad s ovom djecom i u prvim susretima nastaju traumatične situacije za dijete, nastavnika i ostale učenike u razredu. U toku samog procesa obrazovanja nastavnog osoblja ne postoje predmeti koji ih pripremaju za rad s djecom s invaliditetom, i neophodno je reformirati nastavne programe i planove na nastavničkim fakultetima.

U redovnom sistemu obrazovanja, pitanja obrazovanja osoba s invaliditetom uglavnom se ne planiraju. Uočeno je da stručnjaci imaju samo sporadične predstave o socijalnom funkcioniranju osoba s invaliditetom. Često nisu ni informirani o posljednjim dostignućima u oblasti u kojoj rade. Planovi i programi za obrazovanje stručnih

kadrova, vladinog i nevladinog sektora, a koji pružaju usluge osobama s invaliditetom, nisu usklađeni s pristupom temeljenim na ljudskim pravima i sa socijalnim modelom. U nevladinom sektoru osobe s invaliditetom nisu dovoljno obučene za rad, što ima za posljedicu da su ove organizacije nemoćne da primjene stavove sredine o osobama s invaliditetom.

Obrazovanje kao dio međunarodnih pravnih obaveza

Univerzalna Deklaracija o ljudskim pravima, Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (član 24. – Obrazovanje), kao i druge konvencije i međunarodni dokumenti, polaze od osnovnog načela da svaki čovjek ima urođena, jednaka, neotuđiva i univerzalna prava koja proizlaze iz dostoјanstva ljudskog bića.

Ustav Bosne i Hercegovine, ustavi bosanskohercegovačkih entiteta Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske te Statut Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine garantiraju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava.

Bosna i Hercegovina Ustavom se obavezala da će osigurati za sve građane ravnopravno i puno uživanje i ostvarivanje svih ljudskih prava, kao i pravo na zaštitu od diskriminacije po bilo kojem osnovu, pa i po osnovu invalidnosti.

Ratificirajući Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom i opredjeljujući se za pristup Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina obavezala se da omogući primjenu najviših standarda kako bi za sve osobe s invaliditetom bio osiguran pristup programima obrazovanja

i odgoja, a što podrazumijeva inkluziju u redovne obrazovno-odgojne programe, individualizaciju programa, osiguravanje adekvatnih ljudskih i tehničkih oblika podrške i prilagođavanje okruženja i informacija kako bi bile dostupne osobama s invaliditetom.

Ustavom Bosne i Hercegovine (član II. 3.1.) utvrđeno je da sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju pravo na obrazovanje. Utvrđivanje tog prava, u skladu s članom III 3.a) Ustava Bosne i Hercegovine, pripada entitetima, odnosno Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine od njegovog uspostavljanja.

Na nivou države Bosne i Hercegovine usvojeni su okvirni zakoni o svim nivoima obrazovanja, a u okviru Ministarstva civilnih poslova uspostavljen je Sektor za obrazovanje, čija je funkcija koordiniranje akcija u ovoj oblasti.

S obzirom na političko ustrojstvo Bosne i Hercegovine i podijeljenu nadležnost između države i entiteta, a u bosanskohercegovačkom entitetu Federacija Bosne i Hercegovine između entiteta i kantona, veoma je teško, a često i nemoguće, osigurati jednake uvjete za pristup programima obrazovanja za osobe s invaliditetom na teritoriji cijele zemlje. Zato su u praksi sva ta prava, koja se garantiraju međunarodnim dokumentima i Ustavom Bosne i Hercegovine, a koja su definirana i u Standardnim pravilima za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom, koje je 2003. godine usvojilo Vijeće ministara, i daљe uglavnom nedostupna za osobe s invaliditetom.

Obrazovni sistem u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska reguliran je entitetskim

zakonodavstvom a postoje posebni zakoni za svaki od četiri nivoa obrazovanja: za predškolsko, osnovno, srednje i više ili visoko obrazovanje.

U bosanskohercegovačkom entitetu Federacija Bosne i Hercegovine obrazovanje je zakonski uređeno na nivou kantona. Svaki od deset kantona ima svoje zakono-

do finansiranja određenih segmenata u obrazovanju.

Ovako postavljen Ustavni okvir Bosne i Hercegovine, kao i obaveze države Bosne i Hercegovine proizašle iz međunarodnih dokumenata koji su potpisani, te obaveze definirane u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, predstavljali su temelj

S obzirom na političko ustrojstvo Bosne i Hercegovine i podijeljenu nadležnost između države i entiteta, a u bosanskohercegovačkom entitetu Federacija Bosne i Hercegovine između entiteta i kantona, veoma je teško, a često i nemoguće, osigurati jednake uvjete za pristup programima obrazovanja za osobe s invaliditetom na teritoriji cijele zemlje.

davstvo o predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, a kantoni s univerzitetima imaju zakone o višem i visokom obrazovanju.

Nadležnosti bosanskohercegovačkog entiteta Federacija Bosne i Hercegovine u obrazovanju određene su odgovornošću Federacije za osiguranje prava na obrazovanje, te koordinirajućom ulogom i saradnjom s kantonima.

U skladu s ustavnim uređenjem kantoni, odnosno nadležna kantonalna ministarstva, u oblasti obrazovanja prvenstveno su nadležni za: izradu i donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja, kreiranje i utvrđivanje obrazovne politike, kao i za finansiranje obrazovanja.

Kantonalnim propisima u oblasti obrazovanja različito su regulirane nadležnosti lokalnog nivoa, počevši od organizacije obrazovnog procesa, održavanja školskih objekata, učešća u kreiranju dijela Nastavnog plana i programa važnog za lokalnu zajednicu, pa sve

i polaznu osnovu za reformu obrazovanja u Bosni i Hercegovini usvojenu 2002. godine u Briselu.

U tom smislu, usvojen je veći broj zakona, politika i dokumenata kojima se zagovara i garantira pravo svakog djeteta na kvalitetno obrazovanje.

Reforma obrazovanja

Prvi strateški cilj definiran Reformom obrazovanja jeste da svoj djeci osigura visokokvalitetno obrazovanje u integriranim, multikulturalnim školama na svim nivoima, oslobođeno od bilo kakvih diskriminacija, posebno od diskriminacije osoba s invaliditetom i njihovog prava na školovanje / obrazovanje.

Inkluzivno obrazovanje, koje se odnosi na obrazovanje osoba s invaliditetom svih oblika, u Bosni i Hercegovini regulirano je kroz nekoliko zakona: Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Sl. glasnik BiH, broj 88/07), Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini

(Sl. glasnik BiH, broj 18/03), entitetski / kantonalni zakoni o predškolskom odgoju i obrazovanju, zakoni o osnovnom odgoju i obrazovanju, zakoni o srednjem odgoju i obrazovanju, kao i propisi o odgoju i obrazovanju u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine.

Zajednički problemi kod inkluzivnog obrazovanja, istaknuti u svim kantonima, jesu: nedostatak edukacije nastavnog kadra, arhitektonske barijere, ali i problem nedostatka adekvatnih prijevoznih sredstava za djecu s tjelesnim invaliditetom, nedostatak kadrova specijaliziranih za rad s djecom s posebnim potrebama u školama (defektolozi, logopedi, socijalni radnici pa čak i pedagozi), te nedostatak rada s nadprosječno talentiranom djecom. Istaknuto je da je svako dijete individua za sebe i tako mu treba i pristupiti.

Decentraliziran i neujednačen sistem obrazovanja na području bosanskohercegovačkog entiteta Federacija Bosne i Hercegovine uvjetovao je različita zakonska rješenja u kontekstu inkluzije, odnosno inkluzivnog obrazovanja u svakom od kantona.

Jednak pristup uočljiv je u definiranju "općih odredbi" u zakonima koje su uglavnom preuzete iz okvirnih zakona u Bosni i Hercegovine i koje kao takve postavljaju formalnu osnovu i okvir za definiranje pitanja inkluzivnog obrazovanja.

Prethodno stanje – kratak osvrt na obrazovanje osoba s invaliditetom u prošlom vremenu

Prije dissolucije bivše države SFR Jugoslavije i agresije na Bosnu i Hercegovinu, osobe s

invaliditetom u SR Bosna i Hercegovina obrazovale su se u društveno organiziranom sistemu – u institucijama izdvojenim za osobe s invaliditetom i to za veoma mali broj zanimanja, prvenstveno za osnovno obrazovanje i obrazovanje za tercijarne djelatnosti.

Naprimjer, osobe s oštećenjima vida i slijepe osobe osnovno i srednje obrazovanje završavale su u okviru specijalizirane škole za slijepe i slabovidne osobe, gdje su osposobljavani za ograničen broj zanimanja (npr. rad na telefonskoj centrali, fizioterapeuti...).

Osobe s oštećenjem sluha i govora i gluhe osobe su se, kao i danas, osposobljavale u specijaliziranim školama i izbor zanimanja uglavnom je bio usmjeren na tercijarna (zanatska) zanimanja.

U tom, prošlom vremenu osobe s tjelesnim invaliditetom u Bosni i Hercegovini osnovno su obrazovanje mogle stjecati u "Specijalnoj bolnici za miopatična oboljenja" u Fojnici, što se prvenstveno odnosilo na oboljele od mišićne distrofije, ali u toj ustanovi su se školovali i obojljeli od poliomijelitisa, osobe u stanju paraplegije, "amputirci" i osobe s drugim tjelesnim invaliditetom.

Za nastavak školovanja, pohanjanje srednjeg obrazovanja, osobe s tjelesnim oštećenjem iz Bosne i Hercegovine morale su ići u Zagreb (Dubrava) ili Titograd / Podgoricu, gdje su stjecali zvanja upravnih tehničara ili zanatska zanimanja kao što su urar, rtv-mehaničar, precizni mehaničar itd., uglavnom poslovi koji se obavljaju sjedeći.

Naravno, navedeno se ne odnosi na one osobe s tjelesnim invaliditetom koje su imale mogućnost i podršku roditelja i porodice da uz ogromne napore zbog problema neprilagođenih prostora

i učila redovno završe osnovno, srednje i visoko obrazovanje, a što je, donekle, bilo olakšano tadašnjim sistemom besplatnog vanrednog studija.

Stanje danas – realna primjena međunarodnih i domaćih akata i zakona u oblasti obrazovanja

Nakon dissolucije SFR Jugoslavije i završetka agresije na Bosnu i Hercegovinu došlo je do drastičnih promjena u svim segmentima života, pa tako i u obrazovanju, gdje su se u najtežoj poziciji, ponovo, našle osobe s invaliditetom bilo kojeg oblika, a pogotovo što se broj te populacije, nažalost, naglo povećao nakon ratnih djelovanja u Bosni i Hercegovini.

Ubrzanim svjetskim tehnološkim razvojem, zanimanje telefoniste postalo je prevladano, tj. "nestalo" je kao zanimanje, pa su slijepe i slabovidne osobe, *de facto*, ostale bez jednog od svojih dotadašnjih glavnih zanimanja. I hiperprodukcija školovanja fizioterapeuta smanjila je, pa skoro u potpunosti i oduzela, mogućnost slijepim i slabovidnim osobama zanimanje za školovanje i poslove fizioterapeuta s obzirom na to da su, hiperprodukcijom fizioterapeutskog kadra, slijepe i slabovidne osobe društveno marginalizirane *po pitanju zapošljavanja, bez obzira na sva deklarativna promoviranja prava osoba s invaliditetom*.

U bosanskohercegovačkim entitetima Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska razvio se sistem tzv. specijalnih škola u kojima se obrazuje manji broj djece i mladih s invaliditetom, no status ovih ustanova nije riješen

na odgovarajući način i najčešće nemaju uvjete za adekvatno obrazovanje i odgoj. Postoje specijalne javne obrazovne institucije za slijepе i slabovidne osobe, za osobe oštećenog sluha te za osobe s intelektualnim poteškoćama u razvoju. I pored postojanja tzv. specijalnih škola za osobe s invaliditetom, poražavajući je podatak da u Bosni i Hercegovini nema ni desetak gluhih osoba koje su završile visoko obrazovanje.

Obrazovanje osoba s tjelesnim invaliditetom – osoba koje koriste invalidska kolica

Javnost i vlasti, barem verbalno, najviše se bave problemom obrazovanja djece s intelektualnim poteškoćama u razvoju i slijepih i slabovidnih osoba, što i treba biti u fokusu zbog osobnosti ovih kategorija osoba s invaliditetom, ali se nezasluženo nedovoljno pažnje posvećuje osobama s tjelesnim oštećenjem, posebno osobama sa stanjem paraplegije, odnosno osobama koje za kretanje koriste invalidska kolica.

Za osobe – djecu i mlade – s tjelesnim invaliditetom (stanje paraplegije i kvadriplegije, dječije paralize ili mišićne distrofije), koja nemaju senzorna niti intelektualna oštećenja a koriste invalidska kolica, ne postoje sistemski programi za obrazovanje, iako su osobe u stanju paraplegije i kvadriplegije intelektualno zdrave i ravnopravne sa svim ostalima, a problem obrazovanja ove populacije društveno je najmanje zahtjevan za rješavanje.

Kod osoba s invaliditetom koje koriste invalidska kolica najveći problem uključivanja u obrazovni

sistem su arhitektonske barijere i transport, a što bi u praksi trebalo biti relativno jednostavno rješivo u odnosu na druge oblike teškog invaliditeta koji zahtijevaju mnogo više dodatnih i drugačijih aktivnosti, materijalnih sredstava i ostalih uvjeta za adekvatno školovanje.

Pasivan odnos vlasti i nadležnih institucija prema školovanju djece i ostalih osoba s tjelesnim invaliditetom, s obzirom na arhitektonske barijere od mjesta stanovanja do škole i na problem transporta, te neprilagođene škole koje predstavljaju problem za osobe koje koriste invalidska kolica: pristupne barijere, objekti bez lifta (što uzrokuje mu-kotrpno nošenje uz i niz stepenice) i bez adekvatnog sanitarnog čvora, bez personalnog asistenta, problem adekvatnih učeničkih klupa i školskih pomagala, neadekvatan pristup školskoj tabli, geografskoj mapi i ostalom – najočitiji su problemi s kojima se susreću osobe s tjelesnim oštećenjem koje koriste invalidska kolica.

Sve to uzrokuje situaciju da nastavu pohađaju samo oni koji mogu osigurati stalni angažman svojih roditelja ili rodbine i određenu, manju, pomoć udruženja osoba s invaliditetom. Ipak, većina djece nije u mogućnosti pohađati školu.

U praksi, u nekim sredinama, ovi problemi rješavaju se “internim dogовором” između škole i roditelja učenika s tjelesnim oštećenjem, tako da učenici dobiju nastavni plan i program i uče kod kuće, a potom polažu predmete / razrede i na taj način se obrazuju i školju.

Takov ‘metod’ najčešće se prakticira u gradskim centrima, ali to su samo ‘slučajevi’, jer većina učenika s tjelesnim oštećenjem uskraćena je i za ovakvu mogućnost školovanja,

koje niti je adekvatno obrazovnom sistemu niti je zakonski regulirano, tako da se veliki broj djece učenika s tjelesnim oštećenjem uopće ne školjuje, što je i protuzakonito (osnovno obrazovanje zakonski je obavezno), ali i produbljuje njihovu društvenu izoliranost i pojačava predrasude okoline.

ISKUSTVA / PRIMJERI IZ UDRUŽENJA – ČLANICA SAVEZA

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Zenica

Problem obrazovanja osoba sa stanjem paraplegije u Zeničko-dobojskom kantonu nije riješen na odgovarajući način, shodno pravila koje propisuje Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom, a koju je naša država potpisala i ratificirala. U praksi postoje određene školske ustanove koje su djelimično riješile problem otklanjanja arhitektonskih barijera – pristup osobama koja koriste invalidska kolica, ali ostali uvjeti nisu ispunjeni, kao što su personalni asistent, adekvatne školske klupe itd.

Kao ni mnogi drugi gradovi u Bosni i Hercegovini, ni Zenica nije napravila značajne pomake u kreiranju inkluzivnog obrazovanja a time ni u rješavanju problema obrazovanja osoba s invaliditetom. Nažalost, uslijed različitih nadležnosti te stalnih prebacivanja odgovornosti, osobe s invaliditetom nemaju mogućnost kvalitetnog obrazovanja prilagođenog njihovim potrebama i vrstama invaliditeta.

Primjer dobrog rješenja pristupa ulaska u školu za osobe koje koriste invalidska kolica

Primjer škole koja nema riješen pristup ulaska za osobe koje koriste invalidska kolica

Osnovna škola s pristupačnim ulazom za osobe koje koriste invalidska kolica

Zeničko-dobojski kanton kao nadležni nivo za obrazovanje u posljednjih desetak godina nije poduzeo nikakve aktivnosti na

prilagođavanju škola ni na osnovnom ni na srednjoškolskom nivou obrazovanja. Sve aktivnosti koje su poduzimane bile su, nažalost, plod

inicijativa roditelja uz pomoć direktora škola i uz veoma malu podršku određenih nivoa vlasti kantona.

U samom Gradu Zenici ne postoji ni jedna osnovna ni srednja škola koja je u potpunosti pristupačna osobama s lokomotoričkim problemima, dok u visokoškolskim ustanovama imamo, nasreću, novozgrađeni objekt Ekonomskog i Pravnog fakulteta, koji ima po svim standardima načinjene pristupne kosine, lift te toalet za osobe s invaliditetom.

Osobe s invaliditetom mogu u srednjoškolskom obrazovanju pohađati škole koje barem imaju omogućen arhitektonski pristup, a u Zenici su to Ekomska škola, II Gimnazija i Trgovačko-ugostiteljska škola. Naravno, i u tim školama pristupačnost je osigurana na inicijativu roditelja a ne zakonskom obavezom. Primjerice, u Ekonomskoj školi i II Gimnaziji roditelji su u potpunosti finansirali sve radove.

I dalje ostaje problem pristupa višim spratovima. Međutim, nastava se prilagođava i odvija u prizemlju za naša dva člana u Ekonomskoj školi, ali i dalje postoji problem odgovarajućeg toaleta za osobe s invaliditetom.

Iz navedenog je jasno da je riječ o parcijalnim rješenjima te da nema sveobuhvatnih rješenja, kao ni pomaka u omogućavanju pristupačnosti, posebno u srednjoškolskom obrazovanju, dok je osnovno školstvo još na nižem nivou. Uzimajući u obzir procente populacije kojima je to potrebno, dvije gradske osnovne škole koje su riješile arhitektonsku pristupačnost u prizemlju dovoljne su da zadovolje potrebe za pohađanjem nastave paraplegičarima i onima koji imaju lokomotoričke probleme.

Savez Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Unsko-sanskog kantona

Obrazovanje u Unsko-sanskom kantonu za osobe sa stanjem paraplegije, odnosno za osobe koje koriste invalidska kolica sistemski je problem. Nakon provedene provjere stanja u školstvu, na svim nivoima obrazovanja, došli smo do poražavajućeg zaključka.

U osnovnim i srednjim školama Unsko-sanskog kantona:

- u većini škola postoji određen broj učenika s invaliditetom;
- ni jedna škola na području Unsko-sanskog kantona nije u potpunosti prilagođena potrebama OSI;
- u nekim školskim objektima uređen je pristup "kosom rampom", dok su svi sadržaji unutar objekata nepriступačni za paraplegičare.

Osobe s invaliditetom najčešće se suočavaju sa sljedećim problemima:

- prijevoz do škole,
- kretanje unutar škole,
- nepostojanje asistenata u nastavi,
- nepostojanje didaktičkog i nastavnog materijala za individualni rad s učenicima s invaliditetom,
- neprilagođen nastavni plan i program za inkluzivno obrazovanje,
- nedovoljan broj sposobljenih nastavnika za inkluzivnu nastavu.

U Sanskom Mostu prilagođenost školskih ustanova za OSI je djelimična, tj. uglavnom su urađene pristupne "rampe" i organizirana je nastava u prizemlju, a što se tiče ostalih prilagođenosti (wc, toalet

Neprikladno rješenje za pristup školi: kosa platforma nedozvoljeno strmog nagiba

itd.), naše istraživanje pokazuje da ni jedna škola nije prilagođena.

U Sanskom Mostu je osam osnovnih i dvije srednje škole (Gimnazija i Srednja mješovita škola).

Iz našeg Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Sanski Most škole pohađaju dva učenika, od kojih jedan pohađa redovno 9. razred osnovne škole a drugi ide u NVO "Nada", gdje je omogućeno pohađanje nastave prilagođene osobama s invaliditetom, konkretno djeci s intelektualnim poteškoćama, ali je i uvjetovano rokovima trajanja nastave koji nisu u skladu sa sistemom obrazovanja u Kantonu, odnosno sa kantonalnim školskim programom i rokovima školovanja.

Učenicima je školovanje otežano jer škole nemaju personalnog asistenta, niti je organiziran prijevoz na relaciji kuća-škola-kuća, te zbog toga svu pomoć učenicima moraju pružati članovi porodice.

Naše Udruženje uključilo se u rješavanje problema obrazovanja osoba s invaliditetom tako što smo u stalnom kontaktu s rukovodstvom škola i javnim ustanovama nadležnim za obrazovanje i

Prikladno rješenje za pristup školi za osobe koje koriste invalidska kolica

s osobama s invaliditetom te na taj način zajednički tražimo načine za rješavanje problema obrazovanja osoba s invaliditetom.

Također, često koristimo lokalne elektronske medije da javnosti i nadležnim ukažemo na problem obrazovanja djece i mladih, osoba s invaliditetom, koji je u praksi, nažlost, pisutan, dok prema svim međunarodnim i domaćim zakonima i konvencijama osobe s invaliditetom, djeca i mladi, imaju pravo na obrazovanje bez ikakve diskriminacije.

Osim ovih radnji i aktivnosti naše Udruženje informira roditelje djece i mladih osoba s invaliditetom o pravima na obrazovanje i načinima ostvarivanja tih prava osoba s invaliditetom, između ostalog i o zakonskim zahtjevima za ostvarivanje prava na obrazovanje osoba s invaliditetom.

Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Jajce

Mogućnost obrazovanja osoba s invaliditetom, posebno osoba sa stanjem paraplegije i onih koje koriste invalidska kolica u općini Jajce.

Primjeri dobro riješene pristupačnosti školskim objektima za osobe s invaliditetom koje koriste invalidska kolica

Istraživanje je obuhvatilo obje srednje i obje osnovne škole u samom gradu. Također, u istraživanju su uključene i dvije područne škole, čime je obuhvaćeno skoro 90% učenika općine Jajce. Iz samog istraživanja može se zaključiti da su srednje i osnovne škole skoro pa nepristupačne osobama s invaliditetom, odnosno da su osobe s invaliditetom diskriminirane, jer nemaju iste uvjete kao ostali učenici.

Važno je napomenuti da nijedna škola nema personalnih asistenata.

Udruženje paraplegičara i obojljelih od dječje paralize općine Jajce aktivno se uključilo u rješavanje ovog problema i uspjeli smo, u koaliciji sa OOSI SBK/KSB, preko lokalnih Akcionalih planova pod pokroviteljstvom Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, izraditi u našoj općini dvije prilazne "rampe" – kose plohe za invalidska kolica. Ove "rampe" načinjene su po svim urabaničkim standardima i zadovoljavaju uvjete Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

Također, održali smo nekoliko okruglih stolova na temu pristupačnosti i tom prilikom smo inicirali izgradnju prilaznih "rampe" i ostalim školama, kao i javnim ustanovama u našem gradu.

Pregled pristupačnosti školskim ustanovama u općini Jajce:

- Srednja škola "Nikola Šop" – Urađena prilazna "rampa" školi, među spratovima nema lifta. Školu pohađa jedna osoba sa stanjem paraplegije koju kolege nose u invalidskim kolicima do učionica na spratovima.
- Srednja strukovna škola Jajce – Nema prilazne "rampe" niti lifta među spratovima. Školu ne pohađa ni jedan učenik paraplegičar, ali dva učenika su osobe s invaliditetom koje ne koriste invalidska kolica ali imaju otežano kretanje
- Osnovna škola "13. rujan" Jajce – Škola nema prilazne "rampe" niti lifta među spratovima. Školu ne pohađa ni jedan učenik paraplegičar, ali je pohađa pet učenika s invaliditetom koji ne koriste invalidska kolica.
- Osnovna škola "Berta Kučera" Jajce – Škola ima prilaznu "rampu", ali nema lifta među spratovima. Školu pohađaju dvije osobe s invaliditetom. Jedan učenik se kreće pomoću ortopedskog pomačala – štakе, a drugi učenik ima otežano kretanje.
- Područna škola "Berta Kučera" Kuprešani / Jajce – Prizemni objekt, ali bez prilazne

"rampe". Školu ne pohađa nijedna osoba s invaliditetom.

- Osnovna škola "Braća Jezerčić" Divičani / Jajce – Škola ima prilaznu rampu, ali nema lift među spratovima. Školu pohađaju dvije osobe s invaliditetom lakšeg oblika s otežanim kretanjem, ali ne koriste invalidska kolica.

Udruženje paraplegičara i obojljelih od dječje paralize Doboј Jug

Općina Doboј Jug jedna je od najmanjih općina Zeničko-dobojskog kantona i smještena je na ušću rijeka Usore i Bosne. Općina Doboј Jug broji oko 5.000 stanovnika. Prema nezvaničnim podacima, od ukupnog broja stanovništva približno 10% stanovništva su osobe s invaliditetom svih oblika.

U općini trenutno postoje i rade dvije škole: Osnovna područna četverogodišnja škola u Mjesnoj zajednici Mravići i osmogodišnja škola u Mjesnoj zajednici Matuzići.

U Doboј Jugu osnovne škole arhitektonski su pristupačne za osobe s invaliditetom do prvog sprata, dok je drugi sprat, na kojem se odvija kabinetska nastava, nepristupačan. Treba napomenuti da je "olakšavajuća" okolnost za

škole za osnovno obrazovanje što nema osoba s invaliditetom težeg oblika – paraplegičara ili drugih koji koriste invalidska kolica.

Prema dobijenim podacima ove škole pohađa trinaestero djece s lakšim invaliditetom, a uglavnom se radi o slabovidnim licima i licima s neznatnim oštećenjem sluha.

Udruženje je uložilo velike napore te smo uspjeli postići da škole budu pristupačne za osobe s invaliditetom koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica, jer određen broj roditelja djece koja pohađaju ove škole kreće se uz pomoć invalidskih kolica. Sada su i oni u mogućnosti prisustvovati roditeljskim sastancima, kao i aktivnije pratiti odgojno-obrazovni proces svoje djece.

Naravno, Udruženje u svojim planovima ima za cilj da škole budu u potpunosti pristupačne za osobe koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica, za osobe s invaliditetom bilo koje dobi, prvenstveno zbog djece i to kako u sadašnjosti tako, eventualno i nažalost, i u budućnosti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Organizacije osoba s invaliditetom u posljednjih deset godina pokrenule su niz aktivnosti kako bi podigle svijest o osobama s invaliditetom i njihovim pravima. Aktivnosti podizanja svijesti uglavnom se organiziraju u urbanim područjima, dok u ruralnim ne postoji čak ni evidencija o osobama s invaliditetom. Stigma, kao i osjećaj manje vrijednosti te nemogućnost zadovoljavanja osnovnih potreba negativno utječe na svijest osoba s invaliditetom i njihovih porodica o njihovim pravima i mogućnostima.

Uprkos opredjeljenju iskaza nom u dokumentu "Jedinstvene politike za osobe s invaliditetom",

Arhitektonski lijepo i pravilno uraden pristup školskom objektu za osobe s invaliditetom koje koriste invalidska kolica

entitetskim strategijama za njegovu primjenu te kontinuiranoj reformi odgoja i obrazovanja, djeca i mlađi s invaliditetom i dalje su kategorija kojoj je proces obrazovanja najnedostupniji, a i kad je dostupan onda je to većinom djelimično s obzirom na mobilne i druge ograničene mogućnosti pojedinca s invaliditetom.

Iz navedenog se zaključuje da su najčešće teškoće na koje nailaze djeca i mlađi s tjelesnim invaliditetom u ostvarivanju prava na obrazovanje: nepristupačna sredstva javnog transporta, arhitektonsko-urbanističke i informacijske barijere, neujednačena rasprostranjenost mreže obrazovnih ustanova, nedovoljno osposobljen stručni kadar, predrasude, kao i neprilagođena didaktička pomagala.

Institucije redovnog obrazovanja u većini slučajeva ne planiraju sredstva neophodna za provođenje programa inkluzivnog obrazovanja za djecu i mlade s invaliditetom.

U toku samog procesa obrazovanja nastavnog osoblja ne postoje predmeti koji ih pripremaju za rad s djecom i mladima s invaliditetom.

Nepristupačno i neodgovarajuće obrazovanje isključuje većinu osoba s invaliditetom, čime su njihov razvoj i osposobljavanje za život i rad umanjeni ili onemogućeni, a time povrijeđena i njihova ljudska prava garantirana najvišim međunarodnim i domaćim aktima i zakonima.

Neophodno je razviti efikasne mehanizme za praćenje provođenja zakona i podzakonskih akata koji se odnose na odgoj i obrazovanje osoba s invaliditetom svih oblika na takav način da se osigura implementacija onoga što je definirano u zakonskim i podzakonskim aktima i da se usklade propisi na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Napomena:

U tekstu su dijelom korišteni materijali iz "Izvještaja o stanju u oblasti invalidnosti u BiH" (mart, 2012. godine) i iz publikacije "Jačanje kapaciteta invalidskih organizacija" (program EU "Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava – EIDHR" koji realizira Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj – ACED u partnerstvu s Koordinacionim odborom invalidskih organizacija bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska – KOOIRS).

Vježbe za osobe s paraplegijom

Primjena vježbi kod osoba s paraplegijom ima zadatak da djeluje na čitav organizam. Vježbe podižu nervno-psihički tonus, jačaju mišiće ekstremiteta, poboljšavaju opće motorne funkcije, reguliraju vegetativni sistem i unutrašnje organe.

Poseban značaj imaju za poboljšanje kardio-vaskularnog i respiratornog sistema. Da bi vježbe bile uspješne, potrebno ih je primjenjivati izvjesno dugo vrijeme. Između pojedinih vježbi potrebno je da se osoba potpuno odmori. Pokreti se moraju

izvoditi lagano i mirno. Važno je ovaj program početi vježbama koje zahtijevaju minimalan napor, tako da osoba može sama izvoditi vježbe. Pri svakom pogoršanju općeg stanja potrebno je privremeno prekinuti izvođenje vježbi.

Vježba br. 1

- Nagnite glavu tako da se uho kreće ka ramenu na istoj strani.
- U ovom položaju glavu zadržite 5 sekundi, a zatim je vratite u početni položaj.
- Ponovite vježbu na drugoj strani.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 2

- Ruku ispružite do visine grudi, a zatim je pomjerajte u suprotnom smjeru preko visine ramena pomažući se drugom rukom. Kada ste došli u položaj maksimalnog istezanja zadržite 5 sekundi, a zatim sve ponovite sa suprotnom rukom.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 3

- Rotirajte tijelo na lijevu stranu. Koristite ruke da pomognete rotiranje tijela.
- Zadržite se 5 sekundi u tom položaju, a zatim se vratite u početni položaj.
- Vježbu ponovite na drugoj strani.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 4

- Uzmite tegove ili flaše napunjene vodom u šake. Polahko ih primičite prema ramenu, savijajući ruke u laktu.
- Zadržite se u tom položaju 5 sekundi, a zatim se vratite u početni položaj.
- Radite prvo naizmjenično jednu pa drugu ruku, a u naprednim fazama i istovremeno.
- Počnite s manjom kilažom, a kako napredujete postepeno povećavajte težinu.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 5

- Uzmite tegove u ruke i držite ih u početnom položaju primaknute uz tijelo. Polahko ih odmičite sve do visine ramena.
- Zadržite se u tom položaju 5 sekundi, a zatim spustite ruke u početni položaj.
- Vježbu možete raditi istovremeno s obje ruke ili naizmjenično.
- Koristite manju težinu u početku, a zatim je postepeno povećavajte.
- Pazite na položaj leđa tokom izvođenja vježbe i na disanje.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 6

- Uzmite dva tega. Savijte ruke u laktu, a šake neka vam budu u visini ramena.
- Ispravljajte ruke u laktovima do potpune ekstenzije.
- Polahko vratite u početni položaj.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 7

- Pričvrstite thera-band traku za kolica.
- Obuhvatite traku rukom koja je ispružena pored tijela.
- Povlačite traku ispred sebe, koliko možete.
- Zadržite se 5 sekundi u tom položaju, a zatim ruku polahko vraćajte u početni položaj.
- Vježbu uradite 5-10 puta, pa ponovite s drugom rukom.

Vježba br. 8

- Zavežite thera-band traku na šteku na vratima iza vas, a krajeve trake obuhvatite rukama.
- Ruke su postavljene u visini ramena.
- Povlačite trake ispred sebe, ispravljajući ruke u laktovima.
- Zadržite se 5 sekundi u tom položaju, a zatim ruke polahko vraćajte u početni položaj.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 9

- Jeden kraj thera-band trake zavežite za kolica, a drugi držite u ruci, koja je ispružena pored tijela.
- Razvucite elastičnu traku od stopala do visine ramena.
- Zadržite se u tom položaju 5 sekundi, a zatim lagano popuštajte traku.
- Vježbu ponovite s drugom rukom.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 10

- Okrenite se bočno uz vrata.
- Ruku koja se nalazi na suprotnoj strani od vrata savijte u laktu i držite elastičnu traku u njoj.
- Pokušajte rastezati traku vršeći vanjsku rotaciju, tako da lakat ostane prislonjen uz tijelo.
- Zadržite ruku u tom položaju 5 sekundi, a zatim ruku polahko vratite u početni položaj.
- Vježbu ponovite s drugom rukom.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 11

- Okrenite se bočno uz vrata.
- Ruku koja se nalazi na strani do vrata savijte u laktu i držite elastičnu traku u šaci.
- Pokušajte rastezati traku vršeći unutrašnju rotaciju, tako da lakat ostane prislonjen uz tijelo.
- Zadržite ruku u tom položaju 5 sekundi, a zatim ruku polahko vratite u početni položaj.
- Vježbu ponovite s drugom rukom.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 12

- Okrenite se licem prema vratima.
- Pričvrstite thera-band traku za šteku od vrata, a krajeve trake za ruke.
- Elastičnu traku povlačite prema grudnom košu.
- Zadržite se u tom položaju 5 sekundi, a zatim ruke polahko vratite u početni položaj.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Vježba br. 13

- Sjedeći u kolicima blago se nagnite naprijed, držeći leđa i ramena ravno. Držite se za sjedište kolica.
- Polahko se podignite dok ne ispravite ruke u laktovima.
- Zadržite se u tom položaju pet sekundi, a onda se polahko spuštajte prema dolje.
- Vježbu ponovite 5-10 puta.

Prostorne barijere kroz historiju

Prof. dr. Emir FEJZIĆ

Svoj odnos prema osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti društvene zajednice, osim kroz konceptualne modele invaliditeta i razvoj najčešće korištenih ortopedskih pomagala, demonstrirale su i načinom prepoznavanja i eliminiranja prostornih barijera.

Prostorne barijere u predindustrijskim društvima

Prostorne barijere u predindustrijskim društvima nisu postojale. Zapravo jesu, i to veoma ozbiljne, ali su i kao pojam i kao sadržaj tog pojma bile u potpunosti neprepoznate. Doživljavane su kao nešto samo sobom dato, što neki jesu, a neki nisu mogli savladati – oko čega nisu bila postavljana bilo kakva pitanja.

Najčešće upotrebljavani arhitektonski elementi (stepenice i vrata) bili su takvih karakteristika da su ih i zdravi koristili otežano. O tome na koji način bi ih mogli upotrebljavati nemoćni нико nije niti razmišljao. I s najosnovnijim urbanističkim elementom (završnim slojem saobraćajnica) situacija je bila sličnom.

Stoga je osvrt na pobrojane osnovne arhitektonske i urbanističke elemente za vrijeme trajanja religioznog konceptualnog

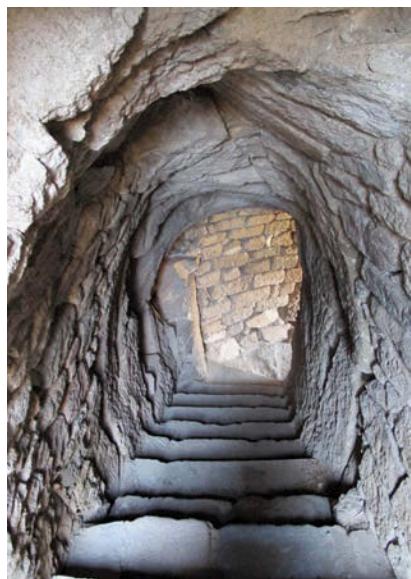
modela invaliditeta također jedan od pokazatelja koji ukazuje na onovremeno nepostojanje društvene brige o nemoćnim.

Stepenice su najčešće bile nepravilne, prestrme, pretjeranih dimenzija – visine i širine gazišta – i vrlo često bez rukohvata ili bilo kakvih sigurnosnih elemenata (sl.

Slika 1. Srednjovjekovne vanjske stepenice

1. i sl. 2). Penjanje i silaženje njima, osim ako nisu bile dijelom izuzetno luksuznih i prestižnih objekata (velikaških rezidencija, zamkova, dvoraca, sakralnih i sličnih objekata) bilo je naporno i rizično. A i u takvim objektima nisu bile ergonomski prilagođene, jer je i ergonomija, kao jedna od oblasti

Slika 2. Srednjovjekovne unutrašnje stepenice

Slika 3. Grobnica kraljice Hatshepsut

Slika 5. Monumentalna ulazna vrata

ljudskog djelovanja, bila van domašaja tadašnjih naučnih saznanja.

Kosine, zamjena stepenicama za napredovanje u vertikalnom smislu, bile su do industrijske revolucije sasvim nepoznate. A i tokom nje upotrebljavale su se isključivo u industrijskim objektima. Stoga gotovo nestvarno izgledaju onे na grobnici egipatske kraljice *Hatshepsut* (Hatšepsut, 1508–1458.

godine pr.n.e.), podignutoj na zapadnoj obali Nila u *Deir el Bahari* (sl. 3). Riječ je o dvije kosine, kombinirane sa stepeništima blagog nagiba (sl. 4), koje je, kao i hram, kreirao dvorski arhitekta *Senenmut* (-). Iako ih danas niko ne posmatra odvojeno od hrama, one su, kao zaseban element, idejom, oblikovanjem i karakteristikama bile daleko ispred svoga vremena.

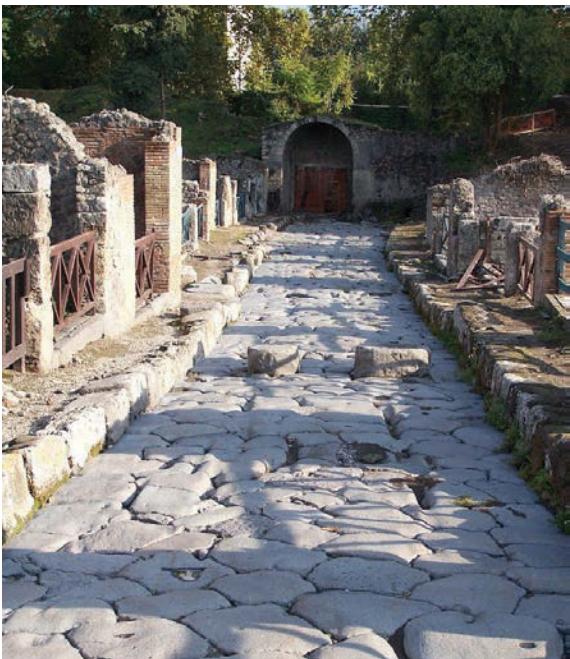
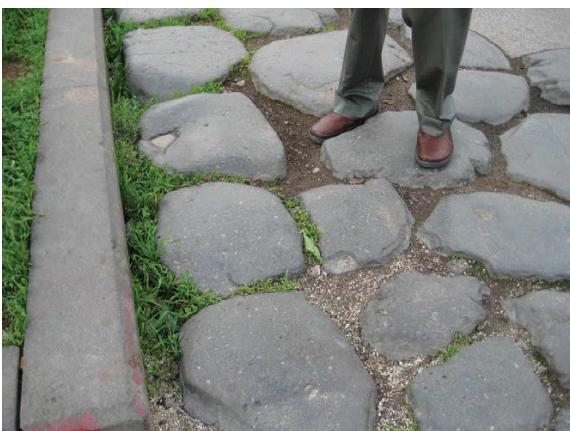
Slika 4. Prilazna kosina grobnici kraljice Hatshepsut

Slika 6. Zemljani put po lošem vremenu

Kako su bile dijelom velike ne-kropolne cjeline, imale su isključivo ceremonijalnu funkciju i ni na koji način nisu bile povezane s brigom o nemoćnim.

Vrata na profanim objektima, najčešće stambenim, rađena su kao uska, niska i s visokim pragom ili, ako su bila dijelom reprezentativnih zdanja, kao monumentalna, velike visine, širine i mase (sl. 5). Oba

Slika 7. i 8. Rimske kaldrmisane ceste

Slika 8. Zemljani put posut makadamom

tipa vrata su prilikom rukovanja i zdravima pričinjavala poteškoće. Pri prolasku kroz prva nerijetko se moralio sageti, a za otvaranje

neprohodni. Taj problem tadašnje društvo uopće nije bilo identificiralo, pa ga nije pokušavalo ni riješiti.

drugih bila je potrebna značajna snaga. I jedna i druga osobe umanjenih tjelesnih mogućnosti: djeca, trudnice, bolesnici i slične kategorije, veoma otežano su samostalno koristile, a osobe s invaliditetom to često nisu mogle uopće.

Završni sloj saobraćajnica, i kolskih i pješačkih, milenijima je izvođen od nabijene zemlje. U vrijeme kiša pretvara se u blatnu kašiju, često neprolaznu čak i zdravim i sposobnim ljudima (sl. 6). Tek je antički Rim, šireći svoj utjecaj i nastojeći ga efikasno kontrolirati, poradio na tome da prohodnost drumova načini neovisnim o vremenskim prilikama. U tom cilju izvršio je njihovo popločavanje, odnosno izradu završnog sloja krupnom kaldrmom (sl. 7 i sl. 8). I nabijena zemlja i popločanje nisu bili pogodni da ih upotrebljavaju tjelesno nemoćni, a osobama s invaliditetom – korisnicima tada dostupnih ortopedskih pomagala: štapa, štaka ili

štula – bili su praktično neprohodni. Taj problem tadašnje društvo uopće nije bilo identificiralo, pa ga nije pokušavalo ni riješiti.

Odnos društvenih zajednica prema prostornim barijerama u predindustrijskom dobu, i to onim najosnovnijim, bio je u skladu s tada aktuelnim religioznim konceptualnim modelom invaliditeta. On je tjelesnu nemoć vidovala kao "Božje davanje", pa se nije osjetila potreba za interveniranjem bilo koje vrste, pa ni u smislu prepoznavanja i eliminiranja prepreka kretanju nemoćnih.

Prostorne barijere od početka industrijske revolucije do polovine XX stoljeća

Pojava i početak industrijske revolucije, kada je riječ o identificiranju prostornih barijera i njihovom tretmanu, nije donijela mnogo novina. Razlog tome ležao je u novom – medicinsko-genetskom konceptualnom modelu invaliditeta, koji je proklamiranim pasivnošću društva prema nemoćnim bio veoma sličan svom prethodniku. Razlika se ogledala u drugaćijim razlozima kojima je opravdavan izostanaka sistemskog djelovanja društvene zajednice. Tek kasnije će narasle proizvodne snage i značajno viši standard življjenja donijeti određene promjene.

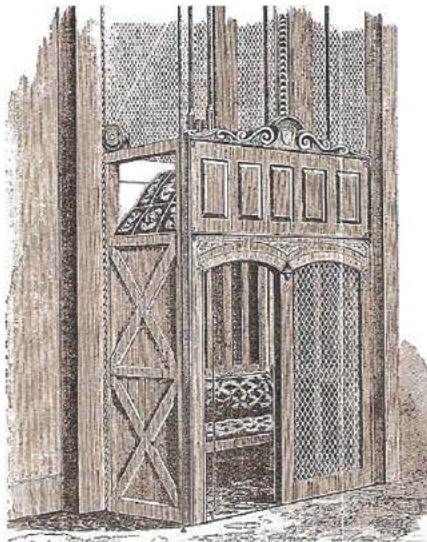
Prostorne barijere na početku industrijske revolucije, u drugoj polovini XVIII stoljeća, slično kao i u prethodnom, milenijski dugom razdoblju, uopće nisu bile prepoznavane. Stoga nije bilo ni naznaka djelovanja na njihovom eliminiranju. Vrata u profanim objektima i dalje su bila preuska za prolaz invalidskim kolicima ili su u reprezentativnim zdanjima osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti bila preglomazna. Stepenice na

Slika 10. Pokrivanje Ohio Streeta u mjestu Terre Heute (Tere Hut, SAD) asfaltom

Slika 12. Prilaz kući drvenom kosinom

Slika 11. Jedan od prvih putničkih liftova firme Otis, instaliran 1859. godine

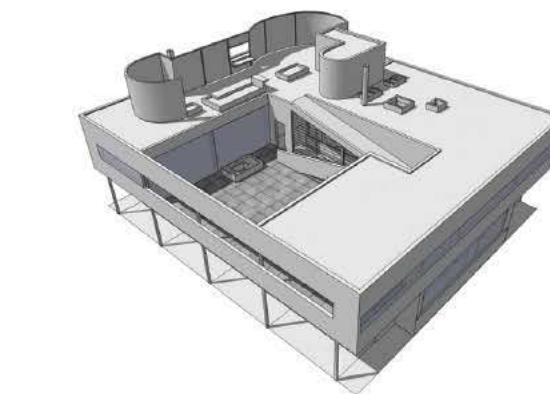
javnim mjestima i u javnim objektima bile su unaprijedene načinom izvedbe i dimenzijama stepenika, ali su rukohvatni i dalje bili neergonomični. Na saobraćajnicama je u prvi mah blato i kaldrmu zamjenio makadamski zastor (sl. 9). Ništa od navedenog nije bilo od posebne koristi nemoćnima.

Druga polovina XIX i prva polovina XX stoljeća ipak su donijele novine. Začeci razvoja složenijih ortopedskih pomagala, prije svih invalidskih kolica, učinili su očiglednom činjenicu da njihovim korisnicima određeni prostorni

elementi pričinjavaju poteškoće u samostalnom kretanju, često ga potpuno onemogućavajući. Bilo je to vrijeme u kojem su se prostorne barijere počele uočavati, ali je društvena zajednica, limitirana filozofijom vladajućeg konceptualnog modela invaliditeta, i dalje bila pasivnom, pa su promjene, koje su se dešavale, bile posljedicom općeg civilizacijskog napretka, a ne empatičnog stava okruženja prema osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti. Tako je, radi daljnje olakšavanja kretanja drumom, makadam zamjenjen asfaltom (sl. 10),

što je i te kako odgovaralo nemoćnima. Jednako tako im je od pomoći bio pronalazak lifta, koji je prvi put 1857. godine bio ugrađen u jednoj zgradbi u New Yorku (sl. 11). Od koristi im je bio i pronalazak putničkog automobila 1886. godine. Ipak, ukupno stanje bilo je nezadovoljavajuće, jer su o pristupnosti i mobilitetu odlučivali detalji i sitnice, o kojima društvo nije vodilo računa.

Početkom XX stoljeća pojedini kreativni pojedinci pokušali su prevladati ovaj problem. To su činili tamo gdje su mogli, tj. u svom

Slika 13. i 14. L'Corbusierova Villa Savoye

Slika 15. Logo Rehabilitation Internationala

Slika 16. Spomenik Franklinu Rooseveltu

neposrednom okruženju, pa su tako u Sjedinjenim Američkim Državama registrirani primjeri izgradnje kosina za pristup privatnim kućama (sl. 12). I čuveni arhitekta *Le Corbusier* (Charles-Édouard Jeanneret, 1887-1965, zvani L'Korbizje) u svojoj *Ville Savoye* (Vila Savojs), dovršenoj 1931. godine, etaže objekta je osim stepeništem spojio i kosinama (sl. 13 i sl. 14).

Ostali prostorni elementi, iako vremenom unaprijeđeni primjenom

novih materijala i to prije svega asfalta na saobraćajnicama, svojom suštinom ostali su neizmijenjeni te stoga nemoćima i dalje teško iskoristivi.

Ipak, vrijeme između dva svjetska rata bilo je vrijeme rađanja shvatanja da je društvena zajednica tâ koja mora izaći u susret i pomoći u svemu osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti. To je vrijeme u kojem je postalo jasno da se briga o njima, zbog velikog broja ratnih invalida, mora sa individualnog prenijeti na društveni nivo. Rezultat toga bilo je osnivanje neprofitne organizacije *The International Society for Crippled Children*, prve u čijem fokusu je bila briga o nemoćnim, i to prvenstveno djeci. Utemeljena je 1922. godine na srednjem zapadu Sjedinjenih Američkih Država, vrlo brzo prerasla je lokalne okvire i danas je organizacija globalnog značaja pod nazivom *Rehabilitation International* (sl. 15).

Jedan od njenih segmenata je ICTA (International Commission on Technology and Accessibiliy). Jedan od njenih segmenata je ICTA (International Commission on Technology and Accessibiliy).

Rehabilitation International inicijator je brojnih aktivnosti. Ligi naroda (*League of Nations*) 1929.

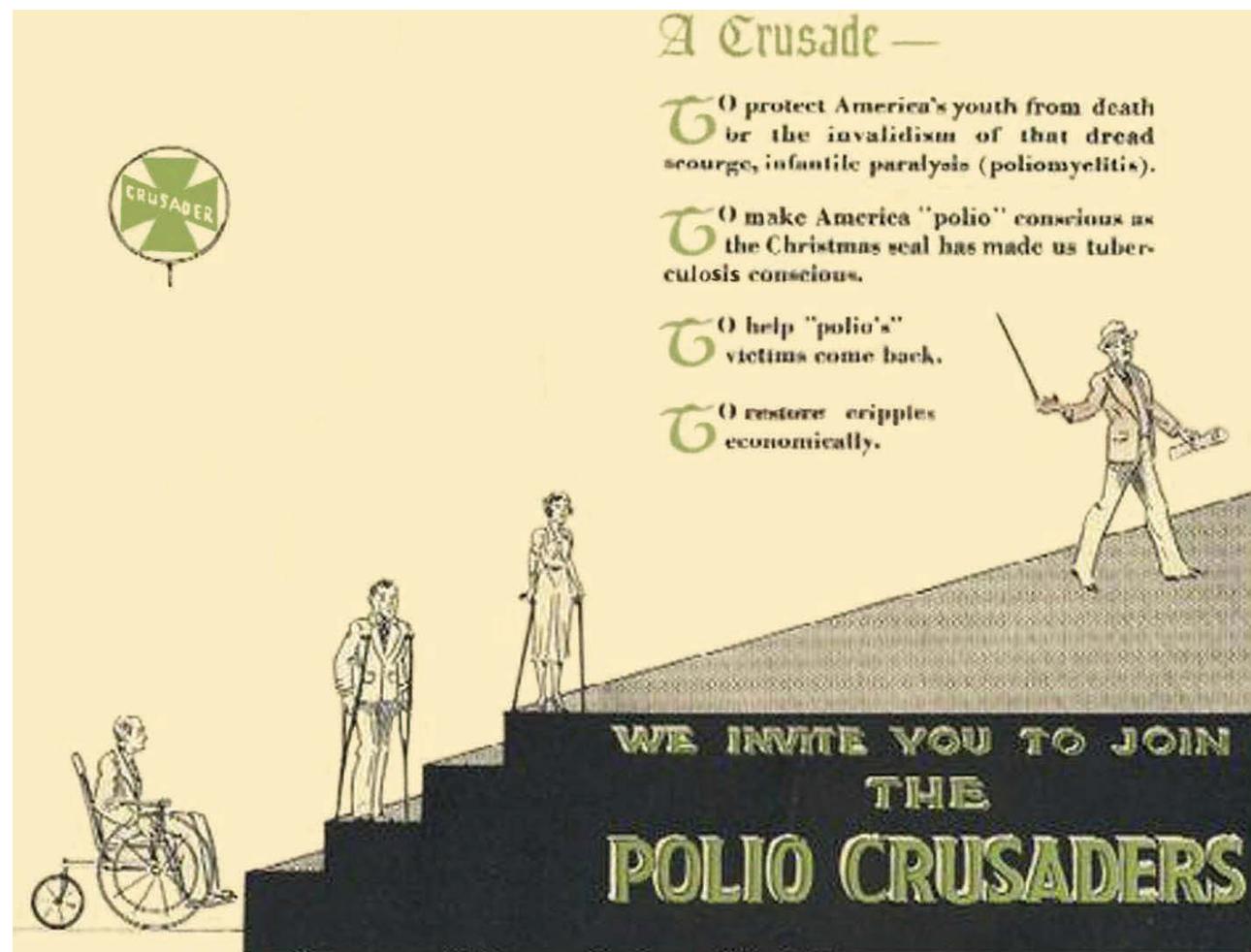
godine uputio je peticiju kojom je tražio uspostavljanje ureda koji bi na globalnom nivou sakupljao statističke podatke o osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti. Njen ogrank ICTA 1969. godine pokrenula je proceduru i usvojila rješenje međunarodnog znaka pristupnosti ISA.

Značajnom senzibiliranju društvene zajednice prema nemoćnim u najrazvijenijoj zemlji svijeta, Sjedinjenim Američkim Državama, doprinijela je činjenica da je njihov 32. predsjednik – u tom momentu praktično i prva ličnost planete – Franklin Delano Roosevelt, bolovao od poliomijelitisa (dječije paralize) te da je koristio invalidska kolica (sl. 16). Stoga je ova zemlja bila prva koja je pokazala značajan nivo brige o osobama umanjenih tjelesnih mogućnosti (sl. 17), prije svega djeci i veteranima rata s invaliditetom. To je trasiralo put odgovarajućim sistemskim rješenjima, koja će svjetlo dana ugledati nedugo nakon Drugog svjetskog rata.

Prostorne barijere od polovine XX stoljeća do danas

Drugi svjetski rat bio je civilizacijskom prekretnicom u svakom pogledu. Njegove najznačajnije karakteristike bile su intenzivan uzlet nauke i tehnologije, ali i masovna gaženja ljudskih prava.

Nakon rata nauka i tehnologija nastavile su nezaustavljivo napredovati, a borba za svekoliku jednakost među ljudima postala je jednom od civilizacijskih fokusnih tačaka. Svemu tome snažno je doprinjelo osnivanje Organizacije ujedinjenih

Slika 17. Plakat kojim je američka javnost animirana u borbi protiv poliomijelitisa

nacija. Općom deklaracijom o pravima čovjeka, usvojenoj na Općoj skupštini OUN, održanoj 10. decembra 1948. godine, utrt je put novom konceptualnom modelu invaliditeta zasnovanom na ljudskim pravima.

Njegova pojava imala je za poslijedicu to da se na osobe umanjenih tjelesnih mogućnosti počelo gledati kao na potpuno ravnopravne članove društvene zajednice. Počela se uočavati i činjenica da osnovna prepreka njihovom integriranju u socijalno okruženje jesu prostorne barijere. Ubrzo je shvaćeno da je tih barijera mnogo, da su vrlo različite i da se susreću na gotovo svakom koraku. S vremenom su, radi lakšeg klasificiranja

i obrade, podijeljene na arhitektonске, urbanističke i dizajnerske.

Zbog brojnosti, divergentnosti i složenosti prostornih barijera postalo je jasno da ovladavanje njima ne može biti prepušteno pojedincima, nego da borba za njihovo eliminiranje mora biti organizirana i da to mora činiti društvena zajednica.

U borbi za izjednačenje nemoćnih sa zdravima prednjačile su, kao i u mnogočemu drugom, Sjedinjene Američke Države. Već 1959. godine President's Committee on Employment of the Physically Handicapped i National Society for Crippled Children inicirale su izradu prvog nacionalnog standarda o pristupnosti. U

suradnji s raznim zainteresiranim udruženjima osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti njega je kao standard ANSI A117.1 – Specifications for making building and facilities accessible to, and usable by, the physically handicapped, objavio American National Standards Institute (ANSI) 1961. godine. Primjena ovog standarda u početku je bila oslonjena na dobru volju investitora. Kako se događaji nisu odvijali prema očekivanjima vlasti, 1965. godine donesen je Vocational Rehabilitation Act Amendment, kojim je dobrovoljna primjena standarda ANSI A117.1 trebala biti ohrabrena. Ujedno je formirana i komisija koja je to trebala pratiti. Nakon

njenog nepovoljnog izvještaja, američki Kongres je 1968. godine usvojio Architectural Barriers Act (ABA), kojim je primjena standarda ANSI A117.1 postala obligatornom.

Standard ANSI A117.1 dorađivan je 1980., 1986., 1992. i 1998. godine te je bio osnovom za Americans with Disabilities Act (ADA), donesen 1990. godine.

Americans with Disabilities Act temeljni je zakon o ljudskim pravima, koji identificira i zabranjuje diskriminaciju na osnovu tjelesne nemoći. Zaštitio je prava osoba umanjenih tjelesnih mogućnosti u svemu, pa i u pravu na pristupnost javnim objektima. Inoviran je 2008., 2010., 2014 i 2015. godine. Osnovom je za ADA Standards for Accessible Design.

Sjedinjene Američke Države slijedile su druge razvijene zemlje Zapada. Pregled pokazuje sljedeći razvoj događaja:

Kanada: National Research Council Canada je 1965. godine donio građevinski standard *Building Standards for the Handicapped*;

Velika Britanija: British Standards Institution 1967. godine izdao je *British Standard – Code of Practice CP 96, Access for the Disabled of Buildings. Part I – General Recommendations*;

Australija: Godine 1968. Australian Council for Rehabilitation izradio je i usvojio standard *ASCA, Part I – 1968, Design for Access by Handicapped Persons, Part I: Public Buildings and Facilities*;

Italija: Godine 1968. objavljen je standard *Norme per assicurare l'utilizzazione degli edifici sociali da parte dei minorati fisici e per migliorarne la godibilità generale*;

Njemačka: Deutsches Institut für Normung e.V. 1972. godine izdao je standarde *DIN 18024 – 1 Straßen, Plätze, Wege, Öffentliche Verkehrs- und Grünanlagen, sowie Spielplätze* i *DIN 18024 – 2 Öffentliche zugängige Gebäude und Arbeitsstätten, Planungsgrundlagen*, koji su regulirali zahtjeve za gradnjom bez barijera na vanjskim prostorima, kao i standarde *DIN 18025 – 1 Wohnungen für Rollstuhlbewohner* i *DIN 18025 – 2 Barrierefreie Wohnungen*, kojima je regulirana gradnja u unutarnjim prostorima. Standard DIN 18024 je 2010. godine zamijenjen standardom DIN 18040.

I u drugim evropskim zemljama: Finskoj, Švedskoj, Francuskoj, Holandiji, Švicarskoj itd. donesena je slična zakonska i podzakonska regulativa.

I SFR Jugoslavija, tačnije SR Hrvatska 1982. godine na osnovu *Zakona o prostornom planiranju i uređivanju prostora* donijela je *Pravilnik o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera*. Veoma je interesantno da se u Članu 1. navodi da se "ovim pravilnikom određuju prostorni standardi, urbanističko-tehnički uvjeti i normativi za sprečavanje stvaranja

arbitektonsko-urbanističkih barijera, koje mogu ometati ili sprječiti kretanje invalidnih osoba, bolesnih i starih osoba, trudnica, male djece i drugih osoba pri zadovoljavanju njihovih životnih i radnih potreba". To svjedoči o tome da pažnja društvene zajednice nije bila usmjerena samo na osobe s invaliditetom, nego na sve osobe umanjenih tjelesnih mogućnosti.

Na nivou SFR Jugoslavije je 1988. godine donesen je normativ JUS U.A9. Dopunjeno je 1990. godine.

Vrijeme nakon Drugog svjetskog rata u vezi s prostornim barijerama donijelo je značajne promjene. One ne samo da su prepoznate nego je usvajanjem odgovarajućih zakonskih i podzakonskih akata na svim nivoima – od globalnog do lokalnog – učinjeno mnogo toga da se i eliminiraju u mjeri u kojoj je to moguće. Takvo ponašanje društvene zajednice oslonac je našlo u novom konceptualnom modelu invaliditeta zasnovanom na ljudskim pravima. Posljedica njegove pojave jeste potpuno drugaćiji stav društva prema nemoćima, što se osim u probuđenoj empatiji jakih prema slabima, donesenoj legislativi i istaknutim zahtjevima za potpunom pristupnošću i samostalnim mobilitetom, očituje i u već opisanom razvoju postojećih i osmišljavanju različitih novih ortopedskih pomagala.

Sve pobrojano do prije samo dva stoljeća bilo je nezamislivo.

Ispravka

Dr. Irma Fejzić, dipl. ing. arh., koautorica članka "Ortopedska pomagala kroz historiju", objavljenog u prošlom broju časopisa (br. 4 od juna 2015. godine, str. 21-34), upozorila nas je da je uz njeni ime navedena titula naučnog zvanja doc. (docent) koju ona nema. Ovim putem izvinjavamo se koautorici članka ako je, zbog greške redakcije, imala neugodnost.

Prilagodimo pristup stambenom prostoru

Kada smo u stanu ili kada trebamo stići do stana, ne ulazeći u razloge otežanog kretanja ili kretanja isključivo uz pomoć kolica, svaka prilagodba najčešće je naša zasluga.

Prilagoditi naš prvi životni prostor najčešće moramo sami!? U prethodnim brojevima časopisa pisali smo o organiziranju kuhinjskog i ostalih prostora u stanu koji koristi osoba s poteškoćama u kretanju, odnosno osoba koja koristi invalidska kolica. U ovom broju časopisa vratit ćemo se na upute o osiguranju pristupa objektu kolektivnog ili individualnog stanovanja i stanu.

Ovaj put pisat ćemo o standarnim, teoretskim postavkama u projektiranju i organiziranju ostalih prostora za stanovanje, posebno pristupa stambenom objektu i transferu do stana. Opisat ćemo problematiku i moguća rješenja i savjete za prilagodbu pristupa stambenom prostoru i transferu do stana.

Samostalni život osoba s invaliditetom ne znači fizički samostalno obavljanje svakodnevnih aktivnosti, već podrazumijeva da osoba s invaliditetom ima izbor da samostalno donosi odluke o svom životu, bira način zadovoljavanja svojih potreba koje sam najbolje

poznaće, kontrolira provođenje svojih odluka i izbora, snosi punu odgovornost za svoje odluke i učinjeni izbor, ali da, kao i svi ostali ljudi, ima pravo i na greške.

Preduvjeti za samostalni život osoba s invaliditetom su, pored mogućnosti dobijanja relevantnih informacija, razmjene iskustava s drugim osobama s invaliditetom, postojanje pristupačnog transporta, servisa personalnih asistenata i postojanje pristupačnih stanova, tehničkih pomagala, pristupačnog arhitektonskog okruženja.

Stvaranjem uvjeta za pristupačnost u našem domu i izvan njega stvara se samostalnost / nezavisnost osoba s invaliditetom.

Pristupačnošću omogućavamo autonomno kretanje i upotrebu stvari u svom okruženju. Pristupačnost podrazumijeva kretanje od vlastitog kreveta do bilo kojeg mjesto bez pomoći druge osobe, kao i sposobnost vraćanja u krevet bez zamaranja i iscrpljenosti, bez osjećaja ojađenosti i nezadovoljstva, već nasuprot tome – zadovoljstvo ostvarenim u toku dana.

Pristupačnost fizičkog okruženja jedan je od glavnih preduvjeta za ostvarivanje i drugih ljudskih prava, a naročito iz ključnih oblasti života svakog građanina (komunikacije, informacije, kultura, obrazovanje, zapošljavanje, prihod, socijalna zaštita, porodični život, stanovanje, lični integritet, rekreacija, sport, političke aktivnosti i sl.).

Potrebno je eliminirati postojanje arhitektonskih prepreka koje su komunikacijska i/ili orientacijska smetnja koja osobu smanjenih tjelesnih mogućnosti može ometati i/ili sprečavati u kretanju, pristupu, orijentiranju ili radu. Da ipak nabrojimo neke od njih:

- pristupi objektima svih vrsta i namjene i dijelovima prostora ili opremi, uz savladavanje brojnih visinskih razlika u nivoima na terenu i u objektima,
- stubište,
- lift,
- vertikalno podizna platforma, koso podizna sklopiva platforma,

- ulazni prostor, komunikacije,
- stan / apartman,
- kupaonica, kuhinja, soba, okovi za otvaranje na vratima i prozorima,
- elektroinstalacije,
- učionica, radni prostor, kafana, restoran, mjesto u gledalištu, državne uprave,
- kabina za presvlačenje, tuš kabina, ulaz u vodu na plaži i na bazenu,
- telefon, tekstofon, faks, bankomat, razni pultovi, oglasni pano, orientacijski plan za kretanje u građevini,
- stajalište i peron, parkirališno mjesto, javna pješačka površina, semafor, pješački prijevoz, pješački otok i raskršće.

Sve su ovo mesta, situacije koje bi, saglasno donesenim zakonskim i podzakonskim / provedbenim aktima, bilo nužno (u javnim objektima, zajedničkim prostorima objekata kolektivnog stanovanja) i poželjno (u privatnim i prostorima stanovanja) ostvariti.

Obavezni uvjeti pristupačnosti odnose se na ostvarivanje pristupačnosti za:

- savladavanja visinskih razlika,
- samostalan život,
- javni promet.

Svi uvjeti pristupačnosti primjenjuju se odabirom najpovoljnijeg rješenja u odnosu na namjenu i drugi značaj objekta.

Namjensko građenje individualnog stambenog objekta u kojem će živjeti osoba s poteškoćama u kretanju ili objekta kolektivnog stanovanja primjenit će načela ‘univerzalnog dizajna’ pri projektiranju. Na taj način potrebe svih budućih korisnika objekta bit će zadovoljene: od osiguranja prilagođenog pristupa objektu

Vertikalna električna platforma za osobe s invaliditetom koje koriste invalidska kolica

(pješačkog, kolskog) sa saobraćajnice, ulaza u objekt (kosa rampa prilagođena padu terena ili s predviđenim lift-platformama), svih komunikacija u njemu i oko njega na predmetnoj građevinskoj parceli, do stanova u objektu, s dovoljno slobodnih površina za kretanje, s prilagođenim sanitarnim i drugim uređajima itd.

U primjeni ‘univerzalnog dizajna’ treba težiti ‘razumnim prilagodbama’, a to su nužne i odgovarajuće modifikacije i prilagođavanja koja ne predstavljaju nesrazmjeran ili neprimjereni teret, čak neostvariv, a potrebne su kako bi se osobama s invaliditetom garantirala mogućnost da se iskoristi pravo na nesmetano kretanje i rad i doprinos u kućanstvu u okviru sveukupne životne uključenosti.

‘Univerzalni dizajn’ ne isključuje postojanje pomoćnih sredstava i pomagala za specifična stanja invaliditeta kada su takva sredstva potrebna, jer su prije svega nužna i svrsishodna.

Ljudskoj populaciji je optimalno živjeti u jednom nivou. No, kako je životni prostor sve manji, kako je potrebno skratiti vezu među prostorima, koristiti i teren koji nije uvijek ravan, niti jeftin, kako volimo imati vizure na okoliš, kako želimo intimu objekta s okućnicom i intimu pojedinih prostora stanovanja, kako je neophodno dati na značaju prostorima za boravak (posebno djece i bolesnih), spavanje, rad, organiziranju stambenog prostora te njegovom pristupu izvana, nametnula su potreba građenja objekata organiziranjem namjenskih cjelina po visini, kako objekata individualnog stanovanja, tako i objekata kolektivnog stanovanja.

Gotovo do jučer osobe s invaliditetom bile su krajnje marginalizirana skupina, bez obzira kolika je ta skupina brojem bila, na nebrizi zajednice, kao problem same osobe i njene porodice ili, činilo se kao da te osobe ne postoje pa da nije potrebno ni razmišljati o njihovim bilo kakvim ljudskim pravima.

Električna sklopiva kosa platforma za osobe s invaliditetom koje koriste invalidska kolica

Zato danas izgleda da su zahtjevi svakog ljudskog bića na pravo na život i sve ostalo o čemu detaljno govori Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom pretjerani i na štetu svih u težnjama da se ostvari potpuna inkluzija, potpuno uključenje u životnu zajednicu u najvećem mogućem obimu i s najvećim mogućim osobnim i općim interesima.

U cilju prilagođavanja samog objekta terenu za osobe s poteškoćama u kretanju i s potrebom korištenja ortopedskih pomagala za kretanje (invalidskih kolica, štaka, štapa, hodalice) neminovno se susrećemo s potrebom prilagođavanja ulaza u objekt na nivo tzv. kota "nula" u odnosu na javnu saobraćajnicu. Imamo potrebu da se u zavisnosti o specifičnostima izvedu prilagođene:

- stepenice i steperišta,
- kosine (rampe) za pješake i korisnike invalidskih kolica, štapa, štaka, hodalice,
- podizne (kose ili vertikale) električne platforme,
- liftovi.

Jednostavno prilagodljiv stan u objektu kolektivnog stanovanja u pravilu se gradi u prizemlju građevine, odnosno prostor koji će koristiti osoba s posebnim potrebama mora biti na etaži s koje je najlakše osigurati izlaz u siguran prostor u slučaju opasnosti.

Polazišta za dimenzioniranje prilagođena su u dimenzijama i vrsti kolica, štapa ili štaka, hodalice, zavisno od toga koje pomagalo osoba koristi za kretanje, a neka idealna standardna organizacija životnog prostora za osnovu ima prosječne dimenzije invalidskih

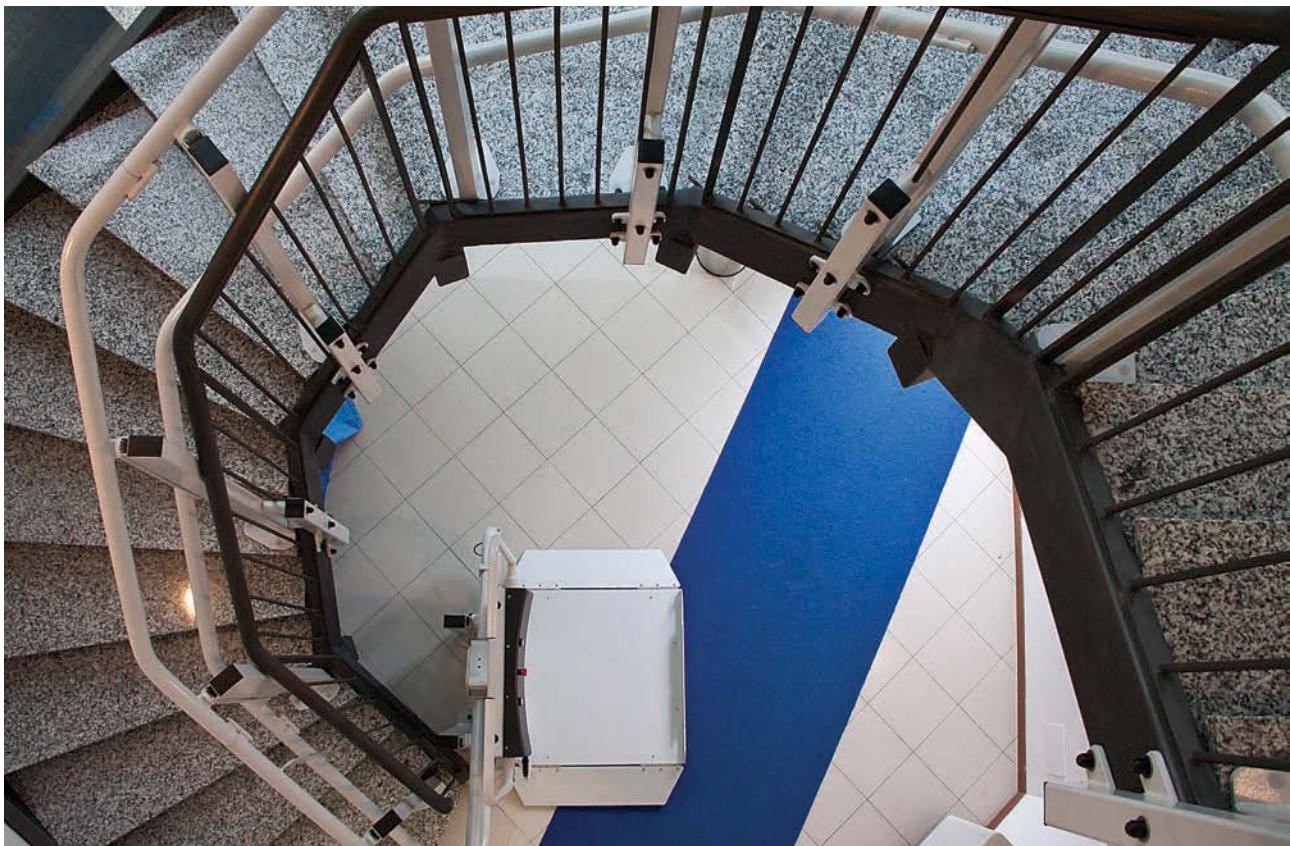
kolica (70×120 cm) i prostor potreban za njihovo korištenje.

Steperište i steperišta za one koji ne koriste kolica ili hodalicu a imaju manje poteškoće u savladavanju visinskih razlika moraju biti izgrađene sa sljedećim elementima:

- najmanja širina stepenišnog kraka 120 cm,
- najmanja širina gazišta 30 cm, a najveća dozvoljena visina stepenica 15 cm,
- čela stepenice u odnosu na površinu gazišta blago zašarena, bez izbočina i zatvorena,
- površina čela stepenice u kontrastnoj boji u odnosu na boju gazišta,
- između odmorišta i stepenice na dnu i vrhu steperišta postoji kontrast u bojama,
- pristup steperištu, zaštitne ograde s rukohvatima i površinska obrada gazišta ispunjavaju uvjete predviđene za kosine (rampe),
- stepenica u dnu stepenišnog kraka uvučena u odnosu na površinu kojom se kreću pješaci ispred spomenutog kraka.

Kosina (rampa) koristi se za potrebe savladavanja visinske razlike u vanjskom ili unutarnjem prostoru i mora imati:

- nagib do max. 6%,
- svjetlu širinu od tačno 90 cm,
- odmorišni podest najmanje dužine od 150 cm na maksimalno svakih 6 m dužine kosine,
- ako se mijenja pravac kosine (kada je visinska razlika koja se savladava znatna, pa i duža), mora se predviđeti odmorišni podest čije

Primjer električne kose sklopive platforme za višespratno kružno stepenište

dimenzije su jednake dimenzijsama prostora potrebnog za izvođenje odgovarajućeg okreta invalidskim kolicima (za 90° i 180°),

- čvrstu, protuklizno obrađenu kolovoznu površinu, podesnu za održavanje,
- u poprečnom presjeku rubnike visine 10 cm kojima se sprečava sklizavanje s kosine,
- ogradu s rukohvatima izvedenu na svim dijelovima,
- rukohvate na ogradama koji su promjera 4 cm, oblikovane tako da se mogu obuhvatiti dlanom odrasle osobe, postavljene na dvije visine od 90 i od 60 cm (za djecu), produžene u odnosu na nastupnu plohu kosine za 30 cm, sa zaobljenim završetkom kako ruka ne bi skliznula i ostala bez oslonca

i, kada su vani, izvedeni od materijala koji su otporni na utjecaje vlage i termičke promjene.

Savladanje visinskih razlika kod objekata kod kojih ne postoji mogućnost savladavanja ove razlike rampama, stepenicama i stepenistem, vrši se podiznim platformama (pri rekonstrukciji zgrada, u gradskim i historijskim jezgrima i sl.).

Vertikalno podizna platforma koristi se za savladavanja visinske razlike veće od 120 cm u vanjskom ili unutrašnjem prostoru kada to nije riješeno pristupačnim liftom ili nekim drugim pristupačnim načinom. Da bi bila pristupačna, vertikalno podizna platforma mora imati:

- nastupnu plohu platforme veličine najmanje 110 × 140 cm,

- bočne stranice platforme zatvorene do visine od 120 cm,
- ulazna vrata širine svjetlog otvora najmanje 90 cm koja se otvaraju prema vani,
- pozivnu i upravljačku ploču postavljenu u rasponu visine od 90 do 120 cm.

Koso podizna sklopiva platforma koristi se kao uvjet pristupačnosti za potrebe savladavanja visinske razlike veće od 120 cm u unutrašnjem (češće u objektima individualnog stanovanja) ili u vanjskom prostoru ako se isto ne može riješiti liftom ili drugim uvjetom pristupačnosti ili ako to odgovara graditelju / korisniku. Postavlja se na središnje stubišne zidove ili središnju stubišnu ogradu (zidove ili ogradu ka oknu stubišta), koja se vodi dužinom cijelog stubišta, a mora imati:

Metalna kosa ravan / rampa za pristup objektu

- nastupnu plohu platforme veličine najmanje 90×100 cm,
- bočnu podnu preklopnu zaštitu visine 20 cm i preklopni zaštitni rukohvat,
- pozivnu i upravljačku ploču postavljenu u rasponu visine od 90 do 120 cm.

Lift je sredstvo savladavanja visinske razlike između etaža u zgradama kolektivnog stanovanja. Kako bi korištenje lifta osobi u invalidskim kolicima bilo pristupačno, potrebno je da:

- prilaz liftu na nivou ulaza u zgradu ima slobodan prostor dimenzija najmanje 150×200 cm, pri čemu je podna površina na udaljenosti od najmanje 50 cm od vrata lifta i različite površinske i vizuelne obrade u odnosu na okolnu podnu površinu,
- unutrašnje dimenzije kabine lifta budu najmanje 110×140 cm,
- vrata kabine lifta, koja su smičuća ili se otvaraju prema

spoljnoj strani, imaju širinu čistog otvora najmanje 90 cm i obojena su kontrastnom bojom u odnosu na boju okolnog zida,

- preciznost pristajanja kabine u odnosu na ulazni podest ne smije da bude veća od 2 cm,
- preklopno sjedište u kabinu (za osobu koja ima teškoće u kretanju, ali ne koristi invalidska kolica) bude postavljeno na visini od 50 cm i opremljeno s dvije strane rukohvatom na visini od 90 cm,
- komandna tabla bude postavljena na visini od 90 do 120 cm od poda, a unutar kabine na udaljenosti od 40 cm od ugla kabine; sve komande su izvedene s reljefnim označama i kontrasnim bojama u odnosu na podlogu, s tim što je komanda koja označava nivo na kojem se nalazi ulaz u zgradu različita po dodiru i boji od ostalih komandi na kontrolnoj tabli,

- lift ima zvučnu i vizuelnu signalizaciju za označavanje sprata na koji lift stiže,
- bude podešeno dovoljno trajanje otvaranja vrata u punoj širini i mogućnost kontrole otvaranja vrata pomoću odgovarajućeg uređaja, ako je predviđeno automatsko otvaranje i zatvaranje vrata,
- pod kabine lifta bude otporan na klizanje a osvjetljenje kabine omogućava zadovoljavajuću vidljivost bez refleksije,
- u zgradi, odnosno ulazu u zgradu koja ima više liftova, najmanje jedan od njih projektirati prema zakonski propisanim uvjetima i označiti ga znakom pristupačnosti licima sa specifičnim potrebama u prostoru.

Ulagni prostor u objekt kolektivnog ili individualnog stanovanja jeste ulaz do kojeg se dolazi izravno s javne pješačke površine ili upotrebom prethodno opisanih pristupačnih načina za savladavanje visinske razlike u nivoima i mora imati:

- jednokrilna vrata širine svijetlog otvora od najmanje $110/210$ cm ili dvokrilna vrata širine svijetlog otvora od najmanje $2 \times 90/210$ cm ili prolaze / otvore s kliznim krilima (sa ili bez senzora za otvaranje),
- vrata koja se otvaraju prema vani,
- pristupačan okov za otvaranje,
- prag vrata koji nije viši od 2 cm i zaobljenih rubova,
- strugač i otirač izведен od materijala koji nije ugibljiv, ugrađen u razini poda.

Uređaji za upravljanje i regulaciju instalacija u zgradi (sklopke,

prikључnice, interfon i dr.) projektiraju se tako da:

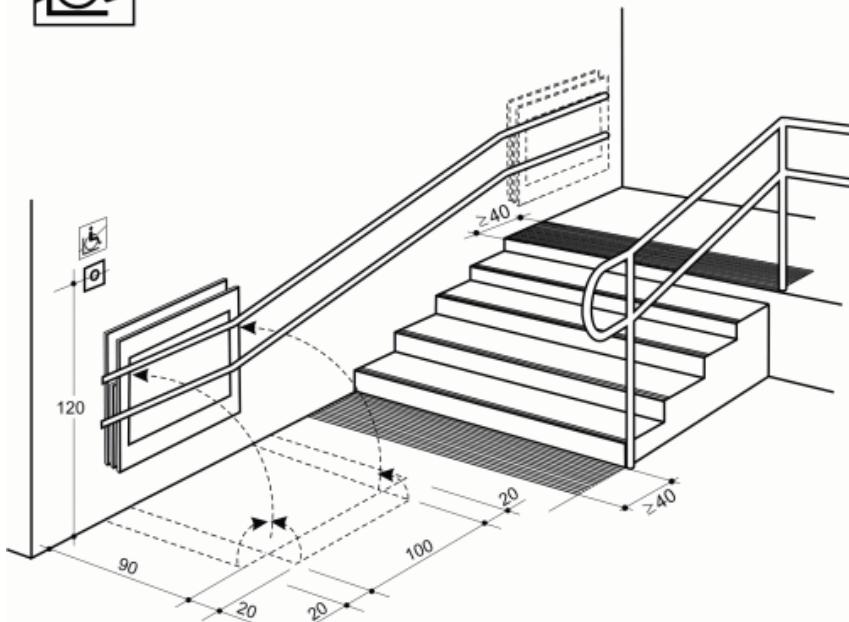
- interfon se postavlja na visini od 90 do 120 cm od poda,
- prekidač za svjetlo i zvonce postavlja se na visini od 90 cm od poda,
- sklopke za automatsko otvaranje vrata postavljaju se tako da se vrata pri otvaranju ne nalaze na putu invalidskim kolicima i drugim pomagalima za hodanje, kao ni dječijim kolicima,
- radi lakšeg uočavanja svi uređaji trebaju biti u kontrastnim bojama u odnosu na podlogu,
- izvodna ploča za električnu instalaciju postavlja se gornjim rubom u rasponu visina od 90 do 120 cm.

Kada se radi o ulazu u javne objekte, postoji još nekolicina uvjeta koji se moraju ispoštovati u osiguranju pristupačnosti i kao takva trebaju imati i obavezan ‘znak pristupačnosti’.

U objektu u kojem se nalazi stan i planira se *garžni prostor*, od garažnog prostora do stana moraju se osigurati komunikacije u skladu s navedenim. Ne smije se zaboraviti na osiguranje prostora koji je neophodan uz vozilo kada njime upravlja osoba koja koristi invalidska kolica ili je samo sputnik.

Kada su do ulaska u stan (stambeni prostor, individualni stambeni objekt) riješena pitanja pristupačnosti, i u stanu je neophodno učiniti isto.

Sljedeće o čemu vodimo računa jeste da su svi *prostori komunikacija* (vjetrobran, holovi, hodnici, prolazi između stambenih cjelina) takvi da omogućavaju nesmetano, u skladu s mogućnostima i samostalno, kretanje korisnika

Prikaz zakonski utvrđenih dimenzija za postavljanje električne kose sklopive platforme u stubištu zgrade

ortopedskih pomagala za kretanje (invalidskih kolica, štaka, štapa, hodalica...) ili konkretno:

- širinu hodnika najmanje 150 cm (tada je sigurno i svako manevriranje u kolicima) dužine 200 cm,
- sve hodne površine, u pravilu, u istom nivou,
- hodne površine koje nisu u istom nivou, međusobno povezane elementima pristupačnosti za svladavanje visinskih razlika,
- vrata na komunikacijama izvedena bez praga, širine svjetlog otvora najmanje 90 cm,
- na ulaznim vratima koja s komunikacijama vode u druge prostore i prostorije stanova, stanove i sl., a moraju iz nekog razloga imati prag, taj prag ne smije biti viši od dva centimetra i zaobljenih je rubova; vrata su s pristupačnim okovom za otvaranje,
- u slučaju kada su vrata i pregradne stijene komunikacije izrađene od staklenih ploha površine veće od 1,5 m², bez prečki, uočljivu oznaku (dekor) u rasponu visine od 90 do 160 cm,
- na mjestima gdje se ogradama usmjerava kretanje, razmak između ograda od najmanje 90 cm, svu instalacijsku i drugu opremu koja više od 10 cm strši u prostor iz zida, ugraditi i/ili postaviti u niše u zidu (npr. vertikalne instalacije, protupožarni aparati...),
- u ulazima stambenih zgrada sandučići za prijem pošte postavljaju se na visini od 100 do 120 cm od poda.

Rješavanje ovog problema i zakonski je regulirano, a osnovni dokument ovog prava je Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom, član 9. – Pristupačnost, koji je BiH potpisala i ratificirala, ali koji se u praksi slabo ili nikako provodi.

Pristupačnost objektima zdravstvenih ustanova u Gradu Zenica

Kako bi se osobama s invaliditetom omogućilo nezavisno življenje i potpuno sudjelovanje u svim područjima života, države potpisnice ove Konvencije poduzimaju odgovarajuće mјere kako bi im osigurale pristup, na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama, izgrađenom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sisteme, kao i ostaloj opremi, prostorima

i uslugama namijenjenim javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim područjima. Te mјere, koje uključuju identifikaciju i uklanjanje prepreka i barijera pristupačnosti, odnose se, između ostalog, na:

- (a) građevine, puteve, prijevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene ustanove i radna mjesta;
- (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući

Kosa ravan za pristup u Dom zdravlja Zenica koja ne zadovoljava propise o stepenu nagiba – veći nagib od dopuštenog

Vertikalnom električnom platformom riješen pristup ulazu u glavnu zgradu Doma zdravlja Zenica

elektroničke usluge i službe hitnih intervencija.” (Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom, član 9. – Pristupačnost)

Prema podacima Centra za socijalni rad Zenica, koncem 2014. godine na području Grada Zenica bilo je 469 osoba koje se kreću u kolicima za osobe s invaliditetom, od čega 96 osoba sa stanjem paraplegije.

Najposjećenija zdravstvena ustanova je Dom zdravlja, čiju uslugu koristi najmanje jednom mјesečno svaka osoba koja se kreće u kolicima za osobe s invaliditetom.

Dom zdravlja Zenica ima sedam službi, dva centra i laboratoriju. Sve službe su pristupačne, osim Službe za predškolsku zdravstvenu zaštitu, koja se nalazi na spratu, bez lifta.

Glavna zgrada Doma zdravlja u kojoj je smještena većina službi pristupačna je u cijelosti. Na ulazu ima lift, koji vodi u visoko prizemlje, odakle dva lifta vode do ordinacija raznih službi raspoređenih na pet spratova zgrade. Sanitarni čvorovi / toaleti nisu pristupačni zbog uskih vrata.

U današnjem Domu zdravlja nekad je bila smještena Služba hitne medicinske pomoći s bočnim vrlo strmim pristupom – kosom ravni. Na traženje Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica ova služba je 2006. godine izmjешena u obližnju prizemnu zgradu s pristupom koji je blago skošen. Pristup ordinacija ma vrlo je pogodan, ali toaletu / WC-u nije zbog nedovoljne širine ulaznih vrata.

Služba porodične medicine ima 25 ambulanti, od čega osam gradskih, šest prigradskih i jedanaest seoskih. Sve gradske ambulante imaju dobar pristup za osobe koje se kreću u invalidskim kolicima. Od prigradskih ambulanti jedino one u Tetovu i Nemili iziskuju pomoć druge osobe-asistenta osobama koje se kreću u invalidskim kolicima. Od jedanaest seoskih ambulanti za ulaz u dvije ambulante (Klopče i Mošćanica) potrebna je pomoć kako bi se savlada jedna stepenica, a najteže je pristupačna ambulanta u Gradišću!

Služba za plućne bolesti i TBC sa RTG dijagnostikom u neposrednoj je blizini zgrade Doma zdravlja i ima dobar pristup u sve prostorije, uključujući i toalet.

Laboratorijska služba Dom zdravlja nalazi se u podrumskim prostorijama i nije pristupačna, što stvara higijensko-tehničke probleme prilikom uzimanja uzorka krvi za biohemiju analizu od osoba koje koriste invalidska kolica.

Međutim, taj problem prevladan je postojanjem mogućnosti da laborantska "terenska služba" uzme uzorce krvi i urina u kućnoj posjeti. Ova služba, u dogовору s Udruženjem paraplegičara i

Primjer apoteke koja nema riješen pristup ulaza za osobe s invaliditetom koje koriste invalidska kolica

obiljelih od dječije paralize, uvela je od 2012. godine još jedan terenski tim, a uzimanje uzorka i proba krvi, koji se ne mogu obaviti u stanu pacijenta, tehničari laboratorije obavljaju u obližnjoj zgradi hitne medicinske pomoći, uz najavu laboratorijskih.

U Zenici postoji trideset apoteka. U gradskom ih je području 27, a u prigradskom području su tri apoteka. Šest apoteka nema odgovarajući pristup, od čega četiri u gradskom i dvije u prigradskom području.

Kantonalna bolnica ima trideset šest službi, od čega je trideset službi na usluzi pacijentima. Služba za fizičku medicinu i rehabilitaciju, centar za humanu reprodukciju, ortopedski radionica i specijalističko-konsultativne ambulante lokacijski su udaljene od bolnice i smještene u vrlo pristupačnim prostorima novogradnje s dobrim arhitektonskim pristupom, prohodnošću i adekvatnim i pristupačnim toaletnim prostorijama.

Sve bolničke službe smještene u zgradama bolnice su pristupačne, bez prepreka, s komforним liftovima, ali je malo pristupačnih toaletnih prostora.

Negativan izuzetak je Služba za zarazne bolesti, koja nema lifta. Nova zgrada radiologije ima sve prostorije pristupačne i dobro izvedene toaletne prostorije. Nedavno su rekonstruirani i sada su pristupačni toaleti u bolničkom prostoru u kojem se nalaze prijemne ambulante. U zgradi internističkih službi postoji samo jedan ulazno-pristupačan toalet koji nije enterijski i funkcionalno adekvatno izведен za osobe koje se kreću u invalidskim kolicima.

Zavod za medicinu rada i sportsku medicinu Zeničko-dobojskog kantona ima kvalitetan pristup i dva lifta za kretanje po spratovima. Pristup toaletnim prostorijama je moguć, ali korištenje toaleta nije moguće zbog uskih vrata i malog prostora.

Skupština Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti

Agencija za saradnju, edukaciju i razvoj ACED Banja Luka i Balkanska nezavisna mreža u oblasti invalidnosti (Balkans Independent Disability Framework – BIDF) organizirali su u Tesliću 29. i 30. septembra 2015. godine dvodnevnu regionalnu konferenciju u okviru projekta “Uspostavljanje Balkanske nezavisne mreže organizacija lica s invaliditetom”, koji finansira Evropska unija.

Na konferenciji su učestvovalе organizacije osoba s invaliditetom, članice “BIDF mreže”, iz tri države: Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore.

Konferencija se bavila prioritetima, potrebama i problemima s kojima se suočavaju lica / osobe s invaliditetom u zemljama zapadnog Balkana, kao i pitanjima izgradnje kapaciteta i budućih potreba organizacija lica s invaliditetom.

Prvog dana konferencije predstavljen je izvještaj „Smjernice i preporuke za harmonizaciju zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom“.

Ovaj dokument predstavili su koordinatori radnih grupa iz tri navedene države i to po oblastima: pristupačnost, obrazovanje, zdravstvena zaštita, rad i zapošljavanje te oblasti odgovarajućeg životnog standarda i socijalne zaštite.

Izvještaj je sačinjen na osnovu detaljne analize stanja usklađenosti zakonodavnih okvira s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom u sve tri države, te analize implementacije tih zakonodavnih okvira. U dokument su uvrštene smjernice i preporuke za uskladivanje zakonskih okvira sa

spomenutom Konvencijom UN-a proizašle iz obavljenih analiza.

Drugi dan konferencije bio je posvećen promoviranju formaliziranja Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti – regionalne mreže organizacija civilnog društva koja radi na unapređenju položaja lica s invaliditetom u zemljama zapadnog

S promocije “Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti – BIDF” u Tesliću

Balkana, čija je Osnivačka skupština održana 30. septembra 2015. godine u Kozarskoj / Bosanskoj Dubici.

Udruživanje snaga u cilju otklanjanja ili savladavanja neke prepreke kako bi se poboljšao kvalitet života prisutno je kroz ljudsku historiju još od prvih zajednica. Udruživanje, odnosno umrežavanje, uglavnom je predstavljalo napredak za one koji učestvuju u tom procesu.

Imajući u vidu kompleksnu situaciju na Balkanu, jasno je da se velike promjene na polju zaštite i poštivanja prava osoba s invaliditetom na ovom prostoru mogu napraviti samo uz naporan rad i veliku snagu. Ideja formiranja zajedničke mreže organizacija u oblasti invalidnosti na području zapadnog Balkana nametnula se kao logična i realna potreba spomenutih organizacija. Potreba, jer su prava osoba s invaliditetom na Balkanu ugrožena i treba ih zaštititi, a za to je potrebno uložiti mnogo truda. S obzirom na predviđenu obimnost i regionalnu zastupljenost Mreže, mogao se stvoriti utisak da će biti teško da ta Mreža zaživi i da se održi. Međutim, već u samom postupku umrežavanja pokazale su se dobre strane novoformirane Mreže.

Formirana s ciljem unapređivanja položaja osoba s invaliditetom u regionu "BIDF mreža", pored ovog, ima još nekoliko jasno definiranih ciljeva i zadataka čijom realizacijom želi doprinijeti boljem kvalitetu života osoba s invaliditetom.

Potreba za usklađivanjem i praćenjem nacionalnih zakonodavstava prema Konvenciji UN-a o pravima osoba s invaliditetom i Evropskoj strategiji za osobe s invaliditetom 2010-2020. bila je polazna tačka za uspostavljanje nacionalne radne grupe u tri zemlje: Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori.

Provedena je evaluacija postojećih zakona i propisa s ciljem poboljšanja pravnog okvira koji se odnosi na lica s invaliditetom, a kroz izradu izveštaja o usklađenoosti i harmonizaciji zakonodavstva.

Prvi proizvodi Mreže bili su ovi izveštaji o usklađenosti zakonodavnog i institucionalnog okvira u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom sa preporukama za harmonizaciju. Ovi dokumenti predstavili su Mrežu na pravi način i predstavnicima relevantnih vlasti i organizacija civilnog društva u regionu ukazali na ozbiljnost i značaj postojanja ovakve jedne Mreže. Ovim konkretnim aktivnostima postigla se snažnija saradnja i partnerstvo između organizacija OSI i nacionalnih vlada.

Regionalni sastanak nacionalnih koordinatora "BIDF mreže", održan u Kozarskoj / Bosanskoj Dubici ove godine, bio je odlična prilika za održavanje zvanične Osnivačke skupštine "BIDF mreže", što je predstavljalo prvi korak ka formalizaciji Balkanske nezavisne mreže u oblasti invalidnosti. Na ovoj Skupštini bili su prisutni predstavnici organizacija: KOOIRS-a, I.C. Lotosa i ACED-a iz Bosne i Hercegovine, Saveza udruženja paraplegićara iz Crne Gore, Centra za samostalni život OSI iz Srbije, te "Polio plusa" iz Makedonije koji su ujedno i osnivači Mreže. Iako Mreža, neformalno, postoji odranije i djeluje na prostoru spomenutih zemalja, logičan korak nakon njenog formiranja jeste i njeno registriranje. Izabran je predsjednik Mreže, predsjednica Skupštine "BIDF mreže", kao i članovi Upravnog i Nadzornog odbora, a odlučeno je na Osnivačkoj skupštini da se Mreža registrira u Osnovnom sudu u Banjoj Luci.

Na nedavno održanim sektorskim sastancima, radne grupe unutar "BIDF mreže" analizirale su postojeće stanje u zakonodavstvu tri projektna zemlje u odnosu na Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom. Na osnovu te analize sačinjen je dokument „Smjernice i preporuke za harmonizaciju zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom”.

Ovaj dokument rezultat je ujedinjenog invalidskog pokreta, koji "BIDF mreža" predstavlja na Balkanu. Samo zajedničkim radom i zalaganjem možemo doći do rezultata, a to su jednaka prava i mogućnosti za sve građane.

Pripadnost jednoj nezavisnoj regionalnoj mreži u oblasti invalidnosti pruža velike prednosti u pogledu razmjene iskustava i znanja, zajedničko djelovanje koje ima veći efekt u lobiranju, u pogledu traženja partnerskih organizacija za zajedničke projekte ili događaje, resursnih osoba za predavanja, obuku ili tehničku pomoć, za studijske posjete, ili druge vrste saradnje. Iz perspektive predstavnika relevantnih vlasti djelovanje ovakve mreže daje nam dodatnu snagu u inicijativama koje želimo realizirati.

Opći zaključak svih učesnika Konferencije jeste da su urađene analize jako dobre i da su uvrštene značajne i kvalitetne smjernice i preporuke za daljnju harmonizaciju zakonodavstva s Konvencijom UN-a, što čini ovaj dokument potpunim i kvalitetnim. Zaključeno je da su zakonodavni okviri u određenoj mjeri usklađeni s Konvencijom UN-a u sve tri države, ali da je njihova implementacija na izrazito niskom nivou, te da se u budućnosti treba baviti ovim segmentom.

Intervju Bojan Ninić:

Ravnopravnost u društvu kao podsticaj za borbu i uspjeh

Dosta slobodnog vremena, kojeg i nemam baš previše, provodim u prirodi a posebno bih naglasio da sam zagriženi navijač Željezničara i da idem na utakmice i navijam iz svega glasa. I mnogo više volim biti na tribinama s ostalim navijačima nego na terenu, tj. na dijelu predviđenom za osobe koje koriste invalidska kolica

Ove novine priprema i izdaje naš Savez paraplegičara i u prvom broju smo se tako i predstavili. S obzirom na Vaše stanje invalidnosti, u ovom broju časopisa za sagovornika smo izabrali upravo Vas. Hvala što ste prihvatili da budete naš sagovornik.

- **Bojane, možete li nam se ukratko predstaviti?**

Ja sam Bojan Ninić, rođen 29. februara 1984. godine u Sarajevu. Da, odmah nešto neobično u mom životu – rođen sam 29. februara i imam rođendan svake četvrte godine. U invalidskim sam kolicima od svoje sedamnaeste godine. Tokom ljetnog raspusta između 2. i 3. razreda srednje škole

prilikom pada s bicikla zadobio sam povrede 10. i 11. torakalnog pršljena koje je kao posljedicu donijelo paraplegiju. Oporavak je bio dugotrajan i tek nakon gotovo godinu dana izašao sam iz bolnice. Samo zahvaljujući razumijevanju mojih profesora i direktorice Treće gimnazije nisam izgubio godinu školovanja i uspješno sam završio treći razred. Profesori su dolazili u bolnicu gdje sam polagao predmete jedan po jedan. Naravno, ništa od toga ne bi bilo moguće bez mojih školskih kolega koje su svakodnevno dolazile u posjete i pored voća i sokova nosile zadaću i bilješke sa časova. Sumnjam da će neko od njih ovo čitati, ali hvala

im još jednom na tome! Četvrti razred srednje škole bio je mnogo "normalniji", odlazio sam na pojedine časove i na kraju maturirao odličnim uspjehom. I tu su mi svi, naravno, izlazili u susret, ali ipak nešto manje nego u trećem razredu. Uslijedila je možda i najvažnija odluka u mom životu – izbor fakulteta koji ću upisati. Nažalost, za razliku od ostalih, ja sam fakultet birao po tome koliko mojih prijatelja ide na neki fax i koliko je isti pristupačan kolicima. Izabrao sam Ekonomski fakultet i nisam pogriješio.

Studentsko doba bio je definitivno najbolji period mog života... Najzabavniji svakako. Kao i

Bojan Ninić

svaki dobar student, studirao sam netom duže od predviđenog. Prijatelji, izlasci, putovanja i život u kolicima uzimali su nešto više vremena, pa je učenje bilo sporedno jedno vrijeme. Naravno, prošlo je i to i uspješno sam diplomirao na smjeru Marketing nakon pet i po godina studija.

Porodicu i rodbinu nisam spomenuo, njima bih posvetio poseban dio kako bi izdvojio važnost njihove podrške tokom svih tih godina. Bez njih ništa od naveđenog, a i svega što će se kasnije desiti, ne bi bilo moguće i hvala im na tome!

Još tokom posljednje godine studija posvetio sam se traženju

posla, radio povremeno honorarne poslove na izradi marketing planova, prodaji, obilazio sajmove zapošljavanja i ostavljao svoju biografiju na svim štandovima koji su mi bili interesantni, jer sam znao da će biti teško naći posao za nekoga u invalidskim kolicima.

Imao sam sreće da se moje diplomiranje poklopilo s programom zapošljavanja osoba s invaliditetom koje je radila firma "Uspon" d.o.o. i dobio sam posao operatera Call centra u Raiffeisen banci, pružao sam podršku klijentima putem telefona. Nije mi bio problem s fakultetskom diplomom obavljati posao za koji nisu potrebne tako visoke kvalifikacije. Želio sam raditi

i uspjeti i znao sam da moram početi od početka kako bih se dokazao i na kraju postigao što želim. Vrlo brzo sam napredovao, dobio poziciju šefa grupe i zaposlenje na određeno u Raiffeisen banci (nepustio sam "Uspon" d.o.o.). Nakon dvije godine prešao sam u Odjel za razvoj elektronskih kanala i uskoro zaslužio ugovor na neodređeno. Svi pomaci, naravno, praćeni su i finansijskim napretkom ali i sve većom odgovornošću. Danas radim na poziciji produkt managera za neutralne i depozitne poslove za PI i premium klijente i distributivne kanale. Pozicija s dugim nazivom, ali i veoma širokim opisom posla. Radim na razvoju

Želio sam jednostavno uspjeti kao čovjek u okruženju koje mi je to dozvoljavalo, gdje se mjere rezultati i samo je to važno. Reći ću da sam djelimično uspio u poslu jer želim još da radim i dodatno se usavršavam i, naravno, napredujem.

internet i mobilnog bankarstva i sms usluga za fizička i pravna lica, učestvujem u mnogim projektima, upravljam proizvodima kao što su Paketi računa bankarskih usluga za fizička lica...

Želim dodati da sam veliki ljubitelj putovanja i druženja s prijateljima i rajom. Dosta slobodnog vremena, kojeg i nemam baš previše, boravim u prirodi a posebno bih naglasio da sam zagriženi navijač Željezničara i da idem na utakmice i navijam iz svega glasa. I mnogo više volim biti smješten na tribinama s ostalim navijačima nego na terenu, tj. na dijelu terena predviđenom za osobe koje koriste invalidska kolica.

- Cijenimo i radujemo se kada su u rad uključene osobe s invaliditetom najtežeg stepena. Vi ste odličan primjer kako se može uspjeti i u školovanju i u radu i sve čestitke za to. Kako je bilo školovati se u sistemu redovnog obrazovanje s obzirom da se možete kretati samo uz pomoć invalidskih kolica?

Bilo je teško ali i lako u isto vrijeme. Teško zbog svih barijera koje su u sklopu školskih ustanova za koje nije bilo rješenja ili želje za rješenjem, ali to se prevlada u hodu. Bilo je i lako jer kada vidiš da ti to možeš, onda sve ide lakše i brže. Studiranje posebno, osjećao sam se potpuno uključenim u sve i kao pravi student. Bez gledanja kroz prste, ravnopravan član akademske zajednice. Gradivo je ponekad bilo teško, ali to je normalno.

- Vi ste pravi primjer da se u životu može postići, uz sve prepreke – objektivne i subjektivne – obrazovanje visokog stepena, a nakon toga i značajni poslovni rezultati i uspjesi. Koja je bila Vaša glavna motivacija da se izborite za svoje "mjesto u društvu" školjući se i radeći odgovorne i zahtjevne poslove?

Ne može se reći da je bio jedan glavni motiv, jer ih je bilo više. Naravno, prvo je želja da budeš kao i svi ostali, da imaš istu šansu u zaposlenju kad završiš fakultet, da nešto i naučiš, da budeš među ljudima, da budeš dio svega toga. Tu su bili i moji roditelji kojima sam želio pokazati da sam im zahvalan za sve što rade za mene. Dodatno, tu je i ona želja da pokažeš drugima da ljudi u kolicima mogu isto, a nekad i više nego ljudi "bez kolica". Kasnije, kad sam se zaposlio, motivacija više nije bila vezana uz kolica. Želio sam jednostavno uspjeti kao čovjek u okruženju koje mi je to dozvoljavalo, gdje se mjere rezultati i samo je to važno. Reći ću da sam djelimično uspio u poslu jer želim još da radim i dodatno se usavršavam i, naravno, napredujem.

- Zašto su, po Vašem mišljenju, osobe s invaliditetom, pogotovo mlade osobe, nedovoljno angažirane kada je riječ o školovanju i radu? Šta bi trebalo, na osnovu ličnog iskustava, poduzeti da se prevlada takva situacija i koji su najveći problemi koji uzrokuju takvu situaciju?

Nije tu sve crno i bijelo. Prvo imate ekstremnih slučajeva kada, primjerice, u kolicima završi osoba izuzetno jakog karaktera koju ne može ništa zaustaviti i koja ide do kraja. Takvih je, ipak, malo manje. Ako gledamo nas "obične ljudi", onda je svaka sitnica važna u garantu naprijed. Ako se desi da u prvih nekoliko mjeseci ili godinu neko ko je završio u kolicima naiđe na neku prepreku koja mu se otkloni na "lakši način", moguće je da ta osoba kasnije očekuje da će sve tako ići i onda čeka da se nešto samo od sebe desi. Tako se ne može živjeti, ostati će zarobljena u tom trenutku i teško će naprijed. Ipak, mislim da svako ima svoju priču i da se ne može generalizirati i izvući neki konačan zaključak. Važno je da svako želi živjeti i da prvo prihvati svoju situaciju, da prihvati sebe u kolicima i kasnije će sve biti lakše.

- Koji je Vaš životni moto?

Ne vjerujem u moto, ali mislim da se većina stvari može postići uz dovoljno želje i volje, ali i nekih odricanja svakako.

- Imate li određenih želja, i kojih, da učestvujete i u drugim događanjima u društvenoj zajednici ali Vas u tome sprečava Vaš invaliditet?

Što se društvene zajednice tiče, nisam pretjerano angažiran niti imam želju da budem. Gdje se želim pojaviti, tu i budem bez obzira na invaliditet.

- Vaše mišljenje i stav prema porodičnom životu: ljubav, brak, djeca... ?

Nisam oženjen još uvijek pa ne mogu pričati iz iskustva o bračnom životu i djeci. Što se ljubavi tiče,

Bojan Ninić – društveni život

ona je malo teža za nas u kolicima, ali možda i slađa samim tim. Ograničenja svakako postoje, ali nakon što naučimo da se nosimo s njima, nema prepreka za ljubav.

- Mnoge osobe bez invaliditeta imaju predrasude o osobama s invaliditetom. Imate li Vi neku ustaljenu reakciju na one s "barjerama" u glavi ili se ona razlikuje od situacije do situacije?

U većini slučajeva ne reagiram na predrasude, ali kad to učinim, onda želim postidjeti te ljude u što većem društvu ako je to moguće. Ne kažem da je ispravno, ali iz nekog razloga mi to pričinjava zadovoljstvo. Nisam siguran koja je ispravna reakcija, jer ako neko ima predrasude, teško da će mu jedan moj potez dokazati da grijesi i otkloniti ih.

- Kakvu viziju imate za svoju budućnost? Razlikuje li se od one kad niste bili korisnik kolica?

U kolicima sam od sedamnaest godine, tako da mislim da bi se moja vizija budućnosti razlikovala od tadašnje u svakom slučaju. Namjera mi je da nastavim raditi, usavršavati se, da ostvarim dovoljno stabilnu finansijsku situaciju kako bih mogao zasnovati porodicu i uživati... biti sretan.

- Postoji li nešto konkretno i realno moguće što bi Vam moglo poboljšati život u današnjem vremenu?

Hm! Veća plata svima bi mogla. Stan s podzemnom garazom da se ne patim s probijanjem do auta po snijegu, da ne moram čistiti snijeg, kisnuti... Malo veća kultura parkiranja u gradu – ovo i nije tako realno iako zvuči lako.

- Pretpostavljamo da ste i član nekog udruženja osoba s invaliditetom. U kojem ste udruženju član i da li ste aktivan član? Da li se Vaše znanje i sposobnosti traže, koriste ili realiziraju u Vašem udruženju?

Član sam Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Kantona Sarajevo i nisam aktivno angažiran.

Namjera mi je da nastavim raditi, usavršavati se, da ostvarim dovoljno stabilnu finansijsku situaciju kako bih mogao zasnovati porodicu i uživati... biti sretan.

Udruženja i savezi veoma su važni u borbi za naša prava i samo na taj način možemo doći do rezultata koji su nam potrebni da bismo imali osnovne uvjete za normalan status u društvu.

- Vaše mišljenje općenito o radu i društveno-političkom utjecaju udruženja osoba s invaliditetom, njihovih saveza, koalicija i ostalih oblika udruživanja i saradnje, u borbi za prava osoba s invaliditetom i njihovim statusom u društvu?

Udruženja i savezi veoma su važni u borbi za naša prava i samo na taj način možemo doći do rezultata koji su nam potrebni da bismo imali osnovne uvjete za normalan status u društvu.

- Dali i do koje mjere udruženja, kao NVO (ili OCD), mogu poboljšati status i ostale potrebe osoba s invaliditetom u društvu i u odnosima spram vlasti i zakonodavstva i na koji način to postići?

Udruženja moraju predlagati izmjene zakona i lobirati za usvajanje kroz sve moguće kanale. S obzirom na političku situaciju i poslovanje po principu "ruka ruku mijе", i oni se tako trebaju postaviti, inače neće biti velikog pomača i uspjeha.

- Koji 'model' organiziranja osoba s invaliditetom smatrati najdjelotvornijim za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom, s obzirom da je Bosna i Hercegovina potpisala i ratificirala Konvenciju Ujednjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom?

Nisam kompetentan da odgovorim na ovo pitanje s obzirom na to da ne poznajem materiju,

ali je sigurno da se mora djelovati na istim nivoima na kojima imamo zakonodavnu vlast i nastupati sinhronizirano.

- Primjetno je da nema ili je izuzetno malo osoba s invaliditetom, posebno onim najtežeg stepena, na političkoj sceni Bosne i Hercegovine. Mislite li da su uzrok tome isključivo još uvek prisutne društvene predrasude prema osobama s invaliditetom ili ima "krivice" i zbog nedostatka volje za političkim angažiranjem i samih osoba s invaliditetom?

Misljam da su oba faktora uzrok malog broja osoba s invaliditetom angažiranih u politici. Ja sam konkretno pokušao napraviti neki početak u politici i vrlo brzo odustao. Djelimično zbog nedostatka želje i volje, a djelimično što se u mene gledalo na način na koji ne želim da budem predstavljen.

- Vi ste osoba s visokim stepenom invaliditeta i postigli ste zaista značajan uspjeh u dosadašnjem životu i radu prvenstveno zahvaljujući samome sebi. Upućuje li to na poraznu činjenicu da domaće društveno-političke institucije i drugi relevantni društveni faktori slabo posvećuju pažnju potencijalu koje posjeduju osobe s invaliditetom i jeste li na svom putu ostvarenja želja i postignutog uspjeha imali konkretnu društveno-institucionalnu pomoć u sredini u kojoj živate?

Od pomoći, mimo one koja ide po zakonu, dobio sam pasarelu u neboderu u dužini tri metra, a i to je bilo na inicijativu Udruženja. Institucije definitivno nemaju inicijativu, a što je gore nemaju ni sluha na zahtjeve i gotove projekte koje dobiju.

- Jeste li zadovoljni javnim informiranjem i promoviranjem prava i potreba osoba s invaliditetom putem svih vrsta medija? Smatrate li da bi barem javni medijski servisi trebali imati obavezu – naprimjer, stalni termin na temu: Osobe s invalidnošću i njihova prava, potrebe, uloga u društvu...?

Slabo pratim medije, čitam ono što prijatelji dijele na društvenim mrežama i to isključivo zabavni sadržaj. Novine čitam od kraja i to do prve crne hronike, a na TV-u samo gledam strane programe. Zbog navedenog nisam u mogućnosti komentirati trenutno stanje, ali je svakako neophodno educirati društvo ali i same osobe s invaliditetom o njihovim pravima.

- Na kraju, imate li možda neku poruku i savjet za mlade osobe s invaliditetom koje bi se željele angažirati na svojoj ličnoj edukaciji i u borbi za ostvarivanje svojih prava garantiranih Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom?

Invaliditet nije prepreka i čim neko prihvati sebe u kolicima, sve je moguće!

Zahvaljujemo na razgovoru i posvećenom vremenu. Želimo Vam da i dalje nastavite onako kako ste sami sebi "zacrtali" i da Vam se ispunji makar dio Vaših realnih želja.

11. Sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zeničko-dobojskog kantona

U organizaciji Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenica, a uz podršku Ministarstva nauke kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona, Grada Zenice, firmi "BH Telecom" i "Arcelor Mittal" d.o.o., održane su tradicionalne 11. sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zeničko-dobojskog kantona.

Igre su održane 21. jula 2015. godine na sportskim terenima Kamberovića polje, a učestvovalo je preko 50 takmičara iz udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Zenice, Doboju Juga, Vareša, Kakanja, Zavidovića i Žepča.

Takmičenja su se održala u atletici i šahu.

Takmičenje u atletici održano je u disciplinama:

- trke u invalidskim mehaničkim kolicima na 100, 200 i 400 metara,
- bacanje kugle, diska, kopljia i čunja (pojedinačno i ekipno).

Takmičenja su se odvijala u klasifikacijama prema propisima Međunarodnog paraolimpijskog komiteta.

Na stadionu su bili osigurani povoljni uvjeti za takmičare,

uključujući osvježenje za sve učesnike igara. Tokom takmičenja nije bilo povreda takmičarki i takmičara. Sportske igre otvorio je Miralem Galijašević, premijer Zeničko-dobojskog kantona, uz prisustvo predstavnika Grada Zenica Zijada Sofića i Hasana Topalovića, jednog od najzaslužnijih ljudi za održavanje tradicije sportskih igara od njihovog početka, tj. od prvih igara održanih 2005. godine do danas, te Elvire Bešlija, generalnog sekretara Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i

Hercegovine – Saveza čije su članice sva udruženja koja su učestvovala na 11. kantonalnim sportskim igrama.

Uprkos visokim temperaturama i teškim uvjetima za takmičenje, takmičari su postigli dobre rezultate, pokazali veliko zalaganje te uspješno priveli kraj sve takmičarske discipline.

U muškoj konkurenciji u atletskim disciplinama medalje su osvojili: Srećko Jorgić (dvije zlatne i jednu srebrenu), Salko Omerašević (zlatnu, srebrenu i bronzanu), Ferid Fazlić (tri srebrene), Samir

Smotra učesnika 11. sportskih igara paraplegičara i oboljelih od dječije paralize

Ekipa Dobo Juga na 11. sportskim igrama paraplegičara Zeničko-dobojskog kantona

Trke u kolicima – 11. sportske igre Zeničko-dobojskog kantona

Spahić (srebrenu i bronzanu), Režib Talić (tri bronzane) i Draženko Tubak (bronzanu).

Najuspješniji takmičar u trkama u invalidskim kolicima na mehanički pogon bio je Mарinko Jukić sa tri osvojene zlatne medalje koji se takmičio kao 'neklasificirani' takmičar – izvan konkurencije.

U bacačkim atletskim disciplinama medalje su osvojili: Tahir Mandžuka (tri zlatne), Edib

Skulić (dvije zlatne i jednu srebrenu), Mehmedalija Krilčević (dvije zlatne i jednu srebrenu), Advan Arifović (dvije zlatne), Rukib Škiljo (jednu zlatnu i dvije srebrene), Jasmin Skeledžija (jednu zlatnu i dvije srebrene), Mirsad Đulbić (dvije srebrene i jednu bronzanu), Nermi Žižo (jednu srebrenu i dvije bronzane), Edib Skula (srebrenu i bronzanu), Dženan Kulačić (srebrenu i bronzanu), Alija Avdić (dvije

bronzane), Sulejman Muratović (dvije bronzane), Muamer Telalović i Sabit Muratović (po jednu bronzanu).

U ženskoj konkurenciji u bacačkim atletskim disciplinama medalje su osvojile: Mejrem Kurtić (dvije zlatne), Sefija Topalović (jednu zlatnu i dvije srebrenе), Jasmina Kahrić (zlatnu, srebrenu i bronzanu), Elvedina Telalović (jednu zlatnu i dvije bronzane), Samira Džidić (dvije srebrenе) i Elmedina Čamđić (dvije bronzane).

Medalje na šahovskom takmičenju osvojili su: Halid Bajramović (zlatnu), Advan Arifović (srebrenu) i Muamer Telalović (bronzanu).

Nakon završenih takmičarskih disciplina svi učesnici su na prigodnom ručku u restoranu "Tapas" sumirali utiske. Tom prilikom podijeljene su i medalje i diplome pobjednicima u svim takmičarskim disciplinama i kategorijama.

Harun Aliefendić, predsjednik Organizacionog odbora igara i predsjednik Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Zenica, istakao je da je veoma važno što su nadležni organi vlasti i privrednici prepoznali vrijednost ovakvih događaja koji okupljaju osobe s invaliditetom i svojom podrškom omogućili kontinuitet u organizaciji ovog sportskog takmičenja. Istakao je da su 11. Sportske igre paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Zeničko-dobojskog kantona 2015. u cijelosti uspješno realizirane te da su bile dobro medijski popraćene u svim segmentima.

I ove godine igre su doobile podršku svih nivoa vlasti, što pokazuje i primjer da je takmičenje zvanično otvorio premijer Zeničko-dobojskog kantona.

Peto međukantonalno takmičenja paraplegičara i oboljelih od dječje paralize

U organizaciji Udruge paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Herceg-bosanskog kantona (Kanton 10) u Livnu je od 21. do 23. augusta 2015. godine održano "Peto međukantonalno takmičenje paraplegičara i oboljelih od dječje paralize".

Na takmičenju je učestvovalo 68 takmičara iz osam kantona Federacije Bosne i Hercegovine.

Takmičenju su prisustvovali Luka Čelan, načelnik Općine Livno, Milan Mihaljević, pomoćnik ministra za socijalnu skrb Kantona 10, i Elvira Bešlija, generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine.

Prilikom svečanosti otvaranja sportskih igara učesnicima su se obratili i pozdravili sve prisutne Šemsija Dželadini, predsjednica Udruge paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Herceg-bosanskog kantona i Elvira Bešlija, generalni sekretar Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine.

Takmičenje je zvanično otvorio Luka Čelan, načelnik Općine Livno, koji je srdačno pozdravio takmičare i poželio im sportske uspjehe i dobre rezultate.

Svečanost otvaranja 5. međukantonalnog takmičenja paraplegičara i oboljelih od dječje paralize – Livno 2015.

Trke u kolicima za žene – 5. međukantonalno takmičenje paraplegičara i oboljelih od dječje paralize – Livno 2015.

Takmičarka u disciplini "viseće kuglanje"

Takmičenje u streljaštvu

Sa šahovskog takmičenja

Takmičenja su održana u atletici:

- trke u invalidskim kolicima na 100, 200 i 400 m,
- streljaštvu,
- "električnom" pikadu i
- "visećem" kuglanju.

Trke su održane na magistralnoj cesti u Livnu pored Stadiona.

Ostala takmičenja održana su na stadionu, a turnir u šahu u sali hotela "Dinara".

Rezultati

Najuspješnija ekipa: Zeničko-dobojski kanton

Najuspješnja takmičarka: Rusmira Kovačević (Unsko-sanski kanton)

Najuspješniji takmičar: Mustafa Beganović (Srednjobosanski kanton)

Šahovsko takmičenje

1. Zeničko-dobojski kanton
2. Bosansko-podrinjski kanton
3. Srednjobosanski kanton

Navečer, nakon završetka takmičenja u sportskim disciplinama i šahu, održana je svečana podjela medalja i pehara, a nakon toga je nastavljeno druženje uz prigodnu zakusku i muzički program. Sportskim igrama podršku je pružilo dvanaest volontera koji su pomagali učesnicima tokom igara. Smještaj za takmičare i pratnju organiziran je u hotelu "Dinara" u Livnu.

Takmičenje je veoma dobro organizirano zahvaljujući uloženom trudu i entuzijazmu Udruge paraplegičara i oboljelih od djeće paralize Herceg-bosanskog kantona, koja nastavlja sa tradicijom organiziranja Međukantonalnih sportskih igara nakon jednogodišnje pauze. Sportske igre uspješno su okončane i pozitivan su primjer da je sport izuzetno značajan za osobe s invaliditetom te koristan sa psihofizičkog i društvenog aspekta.

Takmičari i ostali učesnici ovogodišnjih sportskih igara veoma su zadovoljni zbog održavanja ovog takmičenja, te su poželjeli da se isto održi i naredne godine.

Atletsko takmičenje paraplegičara i tetraplegičara u Sloveniji

Usubotu 12. septembra u Radovljicama (Slovenija) održano je tradicionalno takmičenje "46. memorijal prof. Bojana Hrovatina" u atletici za paraplegičare i tetraplegičare, a koje je ujedno bilo i državno takmičenje Republike Slovenije. Organizaciju memorijala, u saradnji sa Savezom paraplegičara Slovenije, realiziralo je Društvo Paraplegikov Gorenjske.

Atletsko međunarodno takmičenje održano je ekipno u troboju bacačkih disciplina (kugla, disk i koplje) te u utrci u invalidskim kolicima na 100 metara.

Sportsko takmičenje bilo je uspješno i iz takmičarskog i iz organizacijskog aspekta. Memorijal je održan po ugodnom, sunčanom vremenu, što je umnogome olakšalo takmičarima natjecanje za medalje i plasman u jakoj konkurenciji.

Na "46. memorijalu prof. Bojana Hrovatina" učestvovalo je deset ekipa: sedam iz Slovenije i po jedna iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore. Ove godine nastupio je rekordan broj takmičara – 98, od čega šesnaest iz Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore.

Bosnu i Hercegovinu i Savez paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine

predstavljali su takmičari iz našeg kantonalnog Saveza: Irfad Rekić, Hasan Nuhanović, Ibrahim Dizdarević i Alaga Hozanović, koji su na ovom takmičenju ostvarili zavidan uspjeh osvojivši 3. mjesto ekipno u ukupnom plasmanu.

Veoma smo zadovoljni ostvarenim ekipnim uspjehom i smatramo da smo dostoјno predstavljali našu državu Bosnu i Hercegovinu, kao i kantonalni i federalni Savez.

Na takmičenju su sudile profesionalne atletske sudsije iz

Atletskog kluba Radovljica, a svim učesnicima memorijala na raspolaganju je bilo i dvanaest mladih volontera koji su pomagali učesnicima kad god je to bilo potrebno.

Na kraju, organizator memorijala zahvalio je Osnovnoj školi "Anton Tomaž Linhart" u Radovljici koja je besplatno ustupila stadion za takmičenje i čiji su učenici pjesmom i igrom zabavljali učesnike memorijala na završnom svečanom ručku.

Ibrahim Dizdarević, Hasan Nuhanović, Alaga Hozanović i Irfad Rekić s osvojenim trofejima na "46. memorijalu Bojana Hrovatina" u Sloveniji

23. republičke sportske igre paraplegičara i kvadriplegičara Srbije

Završena je najposjećenija manifestacija osoba s invaliditetom u Srbiji.

Savez paraplegičara i kvadriplegičara Srbije realizirao je svoju

tradicionalnu manifestaciju pod nazivom "SENI 23. RSI" od 14. do 16. septembra na terenima hotela "Jezero" i u Boru kao dio svojih programskih aktivnosti u 2015. godini.

Osobe sa povrijeđenom kičmenom moždinom (koje za kretanje koriste invalidska kolica ili neko drugo pomagalo) dva dana su se takmičile u streljaštvu,

Ekipa iz Tuzle – predstavnici Bosne i Hercegovine s prijateljem iz Šapca na takmičenju u Srbiji – "SENI 23. RSI"

stonom tenisu, atletici (troboj), pikadu i šahu.

Ova najposjećenija manifestacija osoba s invaliditetom u Srbiji okupila je 138 takmičara i asistenata.

U okviru regionalne saradnje učestvovalo su i ekipe iz Bosne i Hercegovine (iz entiteta Federacija Bosne i Hercegovine), Makedonije i Slovenije.

Bosnu i Hercegovinu predstavljala je ekipa iz tuzlanskog Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječje paralize, članica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječje paralize Federacije Bosne i Hercegovine.

Ekipa tuzlanskog Udruženja nastupila je u sastavu: Fikreta Hasanović, Sumbila Smajlović, Kadira Nukić i Mirsad Hasić.

U atletskom troboju (bacanje koplja, diska, kugle-čunj) kao najtežoj disciplini učestvovalo je osamdeset pet takmičara, a najspremniji su bili takmičari iz Udruženja paraplegičara i kvadriplegičara (UPIK) Smederevo, Zrenjanin i Šabac u konkurenciji žena, a kod muškaraca UPIK Beograd, Šabac i Čačak.

Naša ekipa ostvarila je odlične rezultate u atletskom troboju (bacanje koplja, diska, kugle-čunj) i osvojila tri zlatne medalje:

Fikreta Hasanović – dvije zlatne medalje (u bacanju koplja i bacanju čunja) i Sumbila Smajlović – jedna zlatna medalja (u bacanju kugle).

Dobri rezultati postignuti su i u ostalim disciplinama u kojima su se takmičili naši predstavnici. Najuspješnija ekipa 23. republičkih sportskih igara paraplegičara i kvadriplegičara Srbije, drugu godinu zaredom, bila je UPIK iz Smedereva, a pobjednički pehar uručen je kapitenu Nenadu Mitroviću.

Učesnici su bili smješteni u hotelu "Jezero" na Borskem jezeru.

Bacanje kugle – takmičarka ekipa iz Tuzle

Smotra učesnika 23. republičkih sportskih igara paraplegičara i kvadriplegičara Srbije

Na kraju, organizator ove uspješne manifestacije izjavio je da je ovo velika sportska manifestacija koja okuplja najviše osoba s invaliditetom u Srbiji, ali i država iz okruženja, i koja promovira sport i aktivno učešće osoba s invaliditetom u životu društvene zajednice.

U Boru i okolnim gradovima ne postoji udruženja osoba

s povrijeđenom kičmenom moždinom (najčešće je to paraplegija i kvadriplegija), pa je ovo dobra prilika da se Borani upoznaju s mogućnostima i dostignućima naših sportista. Nadamo se da će ovo biti podsticaj Boranima s povrijeđenom kičmenom možđinom da, inspirirani igram, osnuju vlastito udruženje.

ottobock.

Kompetentna pomoć

Otto Bock je vodeća svjetska kompanija za razvoj i proizvodnju ortopedskih pomagala: **proteza, ortoza, invalidskih kolica i materijala.**

Kao ponuđač cjelovitih rješenja, kompanija Otto Bock također razvija i proizvodi opremu i alate za ortopedsku tehniku i rehabilitaciju, plastične mase.

Nudimo Vam:

- Izradu svih vrsta proteza i ortoza, (od standardnih do naj sofisticiranijih), uz nadzor tima u čijem sastavu su doktor, fizioterapeuti, certificirani protetičari i ortotičari
- Sve vrste steznika i bandaža
- Invalidska kolica za djecu i odrasle
- Antidekubitalni program
- Program ortopedskih uložaka
- Servis
- Edukacija

Quality for life

Otto Bock Adria Sarajevo d.o.o.

Ramiza Salčina 85
71 000 Sarajevo
T+387 33 255 400
F+387 33 255 401
obadria@bih.net.ba

www.ottobockadria.com.ba

Radno vrijeme Otto Bock Adria Sarajevo je svakim radnim danom od 08.00 – 16.00 sati.

Informativno glasilo Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije Bosne i Hercegovine
ulica Zmaja od Bosne 78 - 71000 Sarajevo
e-mail: savez@paraplegicari.org - www.paraplegicari.org

Invalidska kolica rješenje su za mobilnost osoba s invaliditetom koje se ne mogu samostalno kretati. To je najznačajnije ortopedsko pomagalo koje omogućuje kretanje, samostalnost i ravnopravno sudjelovanje u realizaciji svih sadržaja porodičnog i društvenog života.

Invalidska kolica imaju dugu historiju svog postojanja, a jedno od prvih jasnih svjedočanstava o invalidskim kolicima je crtež iz Kine, datiran u 525. godinu naše ere.

*Glasilo je realizovano kao projekat finansiran od strane "Lutrija BiH"
posredstvom Ministarstva rada i socijalne politike Federacije Bosne i Hercegovine*

Časopis je besplatan

ISSN: 2303 - 5870

9772303-587007